

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

Галина Лемко

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

*Методичні рекомендації
для студентів спеціальності 7.010105 – соціальна педагогіка*

Івано-Франківськ
2009

УДК
ББК
Л-

Соціально-педагогічні аспекти протидії торгівлі людьми: Методичні рекомендації / Автор – упорядник Г. І. Лемко. – Івано-Франківськ, 2009. – 100 с.

Методичні рекомендації упорядковано з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Зміст видання розкриває джерельну базу теоретичної та практичної частин курсу. У ньому вміщено ряд додатків та інформаційний матеріал, який поглиблює знання, отримані під час вивчення навчальної дисципліни.

Методичні рекомендації адресовані студентам спеціальності 7.010105 – «Соціальна педагогіка».

Друкується відповідно до рішення Вченої ради Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 16 квітня 2009 року (протокол № 13).

Рецензенти: кандидат педагогічних наук, професор Б. І. Ковбас
кандидат педагогічних наук, доцент Г. М. Гуменюк

Лемко Г. І.

ВСТУП

Невід'ємним правом кожної людини є право на життя, на свободу і на особисту недоторканість. Та всупереч цьому у реальному житті спостерігаються явища насильства та грубого порушення цих прав. Іноді люди завдають одне одному невимовних, страхітливих страждань, які майже неможливо собі уявити. І все ж хоч як це важко, ми зобов'язані говорити вголос про ці тривожні явища, аби витягти їх з сутінків на денне світло й краще розуміти, як назавжди покласти їм край.

Щорічно в світі 1–2 мільйони людей стають об'єктами купівлі-продажу, причиною цього є безперечно складна ситуація громадян, коли вони виїжджають за кордон у пошуках кращої долі; недосконале законодавство по боротьбі з організованою злочинністю, нелегальною проституцією, міграцією, трансплантацією людських органів і тканин та торгівлею людьми. Торгівля людьми вважається третім за величиною джерелом доходів організованої злочинності, поступаючись лише наркотикам та зброї.

В Україні протягом 1998–2006 років зареєстровано 1545 злочинів у сфері торгівлі людьми. Жахлива статистика сповнена стражданням і горем, насильством над людьми. Конституція України 1996 року проголосила, що в Україні діють такі невід'ємні права людини, як право на життя, право на вільний розвиток особистості, право на повагу гідності людини, право на свободу та особисту недоторканість. Всі вони знаходяться під особливою кримінально-правовою охороною держави. Одним з найтяжких злочинів, які посягають на невід'ємні природні права людини, є торгівля людьми. Кримінальну відповідальність за цей злочин передбачає ст. 149 Кримінального кодексу України. Наявні правові джерела, публікації, дослідження зазначеної проблеми свідчать, що на практиці виникають деякі проблеми у застосуванні ст. 149 Кримінального Кодексу України стосовно торгівлі людьми, у кваліфікації діянь, передбачених нею.

Торгівля людьми – явище глобальне. Воно сильно впливає на країни, що знаходяться в стані політичної та економічної трансформації або постконфліктного стресу, які в основному і є країнами походження для всесвітнього кримінального процесу торгівлі людьми. Це явище також впливає як на економічно розвиненіші країни призначення, так і на країни транзиту. Людей, що живуть в скрутних умовах, привертає можливість поліпшення свого життя в багатших і розвиненіших країнах, а в той же самий час в країнах призначення зростає попит на низькооплачуваних робочих в нелегальних трудових секторах економіки, а також в легальних трудових секторах з низькою заробітною платнею.

Торгівля людьми означає здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу.

Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів.

Україна є однією з країн – лідерів із трудової міграції у світі. Три з половиною мільйона українських жінок і чоловіків (за офіційними даними МЗС України) перебувають на заробітках у різних куточках земної кулі. Частина з них працює нелегально, часто – на низькооплачуваних роботах, без жодних гарантій і належного захисту. І багато хто із цієї «нелегальної частки» трудової імміграції стає жертвами торгівлі людьми.

Україна приєдналась до держав, які ратифікували Конвенцію Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми, була серед перших країн Європи, що криміналізували це явище (Кримінальний кодекс України трактує схожі діяння як злочин), а в 2007-му постановою Кабінету Міністрів ухвалила Державну програму протидії торгівлі людьми на період до 2010 року.

Вибірковий курс «Соціально-педагогічні аспекти протидії торгівлі людьми» спрямований на ознайомлення студентів із особливостями явища торгівлі людьми, можливостями протидії йому, а також із існуючими підходами практичної соціальної діяльності з особами, які постраждали від торгівлі людьми. Особливу увагу в курсі приділено попередженню торгівлі людьми та наданню практичної допомоги потерпілим.

Мета курсу полягає в ознайомленні студентів із особливостями явища торгівлі людьми, його історико-соціальним підґрунтям, можливостями й методами протидії йому; формуванні навичок проведення профілактичної роботи по запобіганню торгівлі людьми, індивідуальної роботи з потерпілими, роботи з сім'ями потерпілих та роботи у громаді; оволодінні практичними навичками надання допомоги, реабілітації та реінтеграції потерпілих осіб.

Завдання курсу:

- ознайомити із поняттям торгівлі людьми, підходами до визначення явища;
- дати уявлення про особливості торгівлі людьми;
- ознайомити із загальними принципами практики соціальної роботи з особами, які постраждали від торгівлі людьми;
- розглянути вітчизняний та зарубіжний досвід роботи з особами, які постраждали від торгівлі людьми;
- ознайомити з нормативно-правовою базою щодо соціальної роботи з особами, які постраждали від торгівлі людьми;
- навчити розпізнавати постраждалих від торгівлі осіб, виявляти наслідки торгівлі людьми, відрізняти злочини, пов'язані з торгівлею людьми від нерегульованої міграції, трудової експлуатації, та контрабанди людей;
- сформувати навички проведення превентивної роботи, індивідуальної, групової та реабілітаційної роботи з особами, потерпілими від торгівлі людьми, а також роботи з сім'ями постраждалих.

Після опанування курсу студенти повинні **знати:**

- теоретичні підходи до розуміння проблеми торгівлі людьми;

- нормативно-правові засади соціальної діяльності з особами, які постраждали від торгівлі людьми;
- причини та наслідки торгівлі людьми;
- особливості процесу торгівлі людьми;
- основи профілактичної роботи;
- моделі та методи роботи з постраждалими від торгівлі людьми.

Після опанування курсу студенти повинні **вміти**:

- виявляти потерпілих від торгівлі людьми осіб;
- проводити первинне оцінювання потреб потерпілих від торгівлі людьми;
- здійснювати індивідуальне консультування потерпілих, групову роботу, роботу з сім'єю та роботу в громаді;
- організовувати профілактичну роботу щодо попередження торгівлі людьми;
- розробляти та впроваджувати плани реабілітації потерпілих.

Опанування даного курсу дозволить ознайомитись студентам з особливостями роботи з особами, які постраждали від торгівлі людьми, проінформує про вітчизняний та зарубіжний досвід подолання проблеми, надасть можливість аналізувати і впроваджувати профілактичну та реабілітаційну роботи.

Курс «Соціально-педагогічні аспекти протидії торгівлі людьми» розрахований на 54 години (1 кредит), з них 26 годин – на аудиторну роботу, 28 – самостійну роботу. Аудиторні години розподілені таким чином: 10 годин лекційних, 16 семінарських годин.

**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СПЕЦКУРСУ
«СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ
ЛЮДЬМИ»**

№	ТЕМА	К-сть годин
<i>Лекції</i>		
1.	Окреслення проблеми торгівлі людьми в Україні та світі	2
2.	Соціальні аспекти торгівлі людьми	2
3.	Запобігання торгівлі людьми	2
4.	Загальні принципи надання допомоги від торгівлі людьми	2
5.	Діяльність державних структур, неурядових та міжнародних організацій щодо протидії торгівлі людьми	2
<i>Семінарські заняття</i>		
1.	Процес торгівлі людьми та індивідуальні наслідки торгівлі людьми	2
2.	Профілактика торгівлі людьми	2
3.	Ідентифікація та потреби потерпілих від торгівлі людьми	2
4.	Індивідуальне консультування та індивідуальні стратегії роботи	2
5.	Засади групової роботи та роботи з сім'ями потерпілих	2
6.	Мережа організацій допомоги потерпілим від торгівлі людьми	2
<i>Практичні заняття</i>		
1.	Тренінг «Торгівля людьми – як вберегтися від небезпеки»	4
<i>Всього</i>		26

**РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ СПЕЦКУРСУ
ЗА МОДУЛЯМИ**

№ п/п	Тема	Форма навчання
Модуль 1 Явище торгівлі людьми в соціальному та правовому аспекті		
1	Окреслення проблеми торгівлі людьми в Україні та світі	Лекція
2	Процес торгівлі людьми	Семінарське заняття
3	Соціальні аспекти торгівлі людьми	Лекція
4	Індивідуальні наслідки торгівлі людьми	Семінарське заняття
5	Діяльність державних структур, неурядових та міжнародних організацій щодо протидії торгівлі людьми	Лекція
6	Мережа організацій допомоги потерпілим від торгівлі людьми	Семінарське заняття
Модуль 2 Профілактика та подолання наслідків торгівлі людьми		
1	Запобігання торгівлі людьми	Лекція
2	Профілактика торгівлі людьми	Семінарське заняття
3	Загальні принципи надання допомоги від торгівлі людьми	Лекція
4	Ідентифікація та поєреби потерпілих від торгівлі людьми	Семінарське заняття
5	Індивідуальне консультування	Семінарське заняття
6	Індивідуальні стратегії роботи	Семінарське заняття
7	Засади групової роботи та роботи з сім'ями потерпілих	Семінарське заняття

РОЗДІЛ 1.

ЗМІСТ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЛЕКЦІЙ

ТЕМА 1. Окреслення проблеми торгівлі людьми в Україні та світі

1. Феномен торгівлі людьми у світі та Україні.
2. Визначення торгівлі людьми в законодавстві.
3. Торгівля людьми в контексті порушення прав людини.
4. Різновиди торгівлі людьми. Суб'єкти та об'єкти торгівлі людьми. Поняття країн походження, призначення та транзиту.
5. Специфіка проблеми торгівлі дітьми.

Питання для самоконтролю

1. Розкрити поняття торгівлі людьми.
2. Розглянути форми торгівлі людьми.
3. З'ясувати, які права порушуються в контексті торгівлі людьми.
4. Визначити зміст, види, мету та особливості торгівлі людьми.
5. Встановити, що таке країна постачання, країна призначення та країна транзиту.
6. Проаналізувати особливості торгівлі дітьми.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Горбунова О., Лисенко І., Стрекалов Є. Матеріали для практичного використання працівниками правоохоронних органів та суддями. – К.: Атіка, 2006. – 120 с.
3. Конвенція ООН про права дитини № 995_021 від 20 листопада 1949 р. // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 1990. – № 1. – С. 205.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності № 995_789 від 15 листопада 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 14. – С. 340.
5. Кримінальний кодекс України від 1 вересня 2001 р. // Голос України. – 2001. – № 107.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року» № 410 від 7 березня 2007 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 18. – С. 65.
7. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.

8. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч.-метод. посіб. / За ред. К.Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
9. Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми? Посібник тренера. – К.: МОМ, 2005. – 64 с.

ТЕМА 2. Соціальні аспекти торгівлі людьми

1. Причини торгівлі людьми.
2. Наслідки торгівлі людьми на мікро- та макрорівнях.
3. Медико-психологічні та соціальні наслідки торгівлі людьми.
4. Медико-психологічні та соціальні наслідки торгівлі людьми для дітей.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізувати зовнішні причини виникнення торгівлі людьми.
2. З'ясувати внутрішні причини торгівлі людьми.
3. Встановити причини торгівлі людьми в різних країнах.
4. Визначити наслідки торгівлі людьми.
5. Виокремити медико-психологічні та соціальні наслідки торгівлі людьми для дорослих та дітей.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорстокому ставленню до жінок - трудових мігрантів. Торгівля жінками та дівчатами. – Кн. 6: Інформ. посібник. – К.: Міленіум, 2004. – 132 с.
3. Пособие для сотрудников правоохранительных органов, судей, сотрудников неправительственных и международных организаций, обобщающее передовой опыт в области борьбы с торговлей людьми: Учебное пособие. – К.: ЕС / МОМ, 2003. – 23 с.
4. Примусова праця як наслідок незаконної міграції і торгівлі людьми в Європі. – К.: МОП, 2003. – 36 с.
5. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
6. Психология жертвы: Учебное пособие / В. Е. Христенко. – Х., 2001. – 256 с.
7. Соціальний аналіз основних чинників торгівлі людьми: реальна ситуація та шляхи запобігання. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 92 с.

ТЕМА 3. Діяльність державних структур, неурядових та міжнародних організацій щодо протидії торгівлі людьми

1. Суб'єкти соціальної діяльності з проблеми торгівлі людьми.
2. Роль органів державної влади щодо протидії торгівлі людьми.
3. Значення неурядових організацій в здійсненні протидії торгівлі людьми в Україні.
4. Діяльність міжнародних організацій з протидії торгівлі людьми.

Питання для самоконтролю

1. Визначити основні напрями протидії людям.
2. Встановити, яку роль виконують органи державної влади щодо протидії торгівлі людьми.
3. Означити діяльність неурядових організацій в здійсненні протидії торгівлі людьми.
4. З'ясувати значення міжнародних організацій в протидії торгівлі людьми.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорстокому ставленню до жінок – трудових мігрантів. Торговля жінками та дівчатами. – Кн. 6: Інформ. посібник. – К.: Міленіум, 2004. – 132 с.
3. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод. посіб. – Х.: Вид-во НУВС, 2001. – 72 с.
4. Луценко Є., Матіяшек А., Сканлан Ш., Шваб І. Торговля людьми в Україні: оцінка заходів, спрямованих на протидію. – К: ЮНІСЕФ, ОБСЄ, АМР США, Британська Рада, 2004. – 247 с.
5. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
6. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч.-метод. посіб. / За ред. К.Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.

ТЕМА 4. Запобігання торгівлі людьми

1. Запобігання торгівлі людьми як головний елемент протидії цьому явищу.
2. Визначення основних груп ризику та специфіки різних регіонів. Формування превентивних стратегій.
3. Форми та методи профілактичної роботи.
4. Можливості первинної, вторинної та третинної соціальної профілактики.

Питання для самоконтролю

1. Встановити основні групи ризику.

2. Розкрити специфіку різних регіонів України для формування превентивних стратегій.
3. Сформулювати мету і завдання профілактичної роботи.
4. Визначити методи та форми профілактики.
5. Проаналізувати зміст різних видів соціальної профілактики.

Література

1. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорстокому ставленню до жінок – трудових мігрантів. Торгівля жінками та дівчатами. – Кн. 6: Інформ. посібник. – К.: Міленіум, 2004. – 132 с.
2. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод. посібник / За ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К.: «ВЕРСО-04», 2005. – 210 с.
3. Луценко Є., Матіяшек А., Сканлан Ш., Шваб І. Торгівля людьми в Україні: оцінка заходів, спрямованих на протидію. – К: ЮНІСЕФ, ОБСЄ, АМР США, Британська Рада, 2004. – 247 с.
4. Организация работы по предупреждению торговли людьми: Пособие для педагогов, воспитателей, соц. педагогов, психологов, родителей / Под ред. В. В. Чечета. – Минск: Национальный ин-т образования, 2004. – 144 с.
5. Предупреждение торговли людьми в Республике Беларусь: Практическое руководство для проведения информационно-образовательной работы / Под ред. Е. Г. Нестерук. – Минск: Лытиора-Живые краски, 2005. – 125 с.
6. Протидія торгівлі дітьми та комерційній сексуальній експлуатації дітей: основні положення міжнародного та національного законодавства / М.В. Євсюкова, Т. В. Дорошок, А. М. Орлеан та ін. – К., 2006. – 46 с.
7. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч.-метод. посіб. / За ред. К.Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.

ТЕМА 5. Загальні принципи надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми

1. Статус потерпілих від торгівлі людьми, їхні права та обов'язки.
2. Принципи надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.
3. Алгоритм надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.
4. Невідкладні потреби потерпілих від торгівлі людьми.

Питання для самоконтролю

1. Розглянути статус потерпілих та їх права.
2. З'ясувати основні стратегії та принципи надання допомоги потерпілим.
3. Визначити основні моменти надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.
4. Розглянути потреби потерпілих від торгівлі людьми.
5. Проаналізувати ефективність надання допомоги.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю» № 2558-НІ від 21 червня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 29. – С. 29.
3. Закон України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19 червня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – С. 52.
4. Пособие для сотрудников правоохранительных органов, судей, сотрудников неправительственных и международных организаций, обобщающее передовой опыт в области борьбы с торговлей людьми: Учебное пособие. – К.: ЕС / МОМ, 2003. – 23 с.
5. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
6. Циммерман К., Вотс Ш. Рекомендації ВОЗ стосовно дотримання етики та гарантування безпеки при проведенні інтерв'ю з жінками, які постраждали внаслідок торгівлі людьми. – К.: Британська Рада МОМ / ВООЗ, 2003. – 29 с.

РОЗДІЛ 2.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Процес торгівлі людьми

I. Питання для фронтальної бесіди

1. Що таке торгівля людьми?
2. Які форми торгівлі людьми Ви знете?
3. Хто такий трєфікер?
4. Що таке країна постачання, країна призначення та країна транзиту?
5. Чим відрізняється торгівля людьми від нелегальної міграції?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Стереотипні уявлення, міфи та настанови суспільства щодо проблеми торгівлі людьми та потерпілих осіб.
2. Процес / «ланцюг» торгівлі людьми.
3. Розмежування торгівлі людьми, нерегульованої міграції та контрабанди людей.
4. Залучення та способи вербування людей з метою подальшої експлуатації.
- 5.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Виписати з соціально-педагогічної літератури трактування поняття «торгівля людьми».
2. Скласти бібліографію до курсу.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Підходи до визначення поняття торгівлі людьми.
2. Явище нелегальної міграції в Україні та світі.
3. Біженці в сучасному світі.
4. Історичний аспект проблеми торгівлі людьми.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Ідентифікувати суспільні стереотипи та установки щодо торгівлі людьми.
2. Розкрити складові процесу / «ланцюга» торгівлі людьми.
3. З'ясувати відмінності торгівлі людьми, міграції та контрабанди людей.

4. Визначити шляхи потрапляння та методи залучення до торгівлі людьми в Україні.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорсткому ставленню до жінок – трудових мігрантів: Вербування та виїзд за кордон з метою працевлаштування. – Кн. 3: Ін-форм. посібник. – К.: Міленіум, 2005. – 84 с.
3. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорсткому ставленню до жінок – трудових мігрантів. Торговля жінками та дівчатами. – Кн. 6: Інформ. посібник. – К.: Міленіум, 2004. – 132 с.
4. Левченко К. Б., Удалова О. У. та ін. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод. посіб. / К.-Х.: Вид-во Університету внутрішніх справ, 2001. – С. 73–86.
5. Маларек Б. Наташі: сучасна світова секс-торгівля / Пер. з англ. – К., 2004. – 300 с.
6. Пособие для сотрудников правоохранительных органов, судей, сотрудников неправительственных и международных организаций, обобщающее передовой опыт в области борьбы с торговлей людьми: Учебное пособие. – К.: ЕС / МОМ, 2003. – 23 с.
7. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч.- метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
8. Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми? Посібник тренера. – К.: МОМ, 2005. – 64 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Індивідуальні наслідки торгівлі людьми

I. Питання для фронтальної бесіди

1. До реакцій потерпілих від торгівлі людьми відносять ...
2. Які прояви характерні для людей, що пережили посттравматичний стресовий розлад?
3. Назвіть, будь ласка, стратегії виживання?
4. Скільки Ви можете назвати етапів подолання травми в процесі торгівлі людьми?
5. Що таке віктимізація?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Емоційні, когнітивні, фізичні та поведінкові реакції потерпілих від торгівлі людьми.
2. Посттравматичний стресовий розлад.

3. Явище віктимізації потерпілих від торгівлі людьми осіб.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Виписати основні права людини та дитини із законодавчих документів.
2. Дайте письмову відповідь на питання: «Ми говоримо про проблему торгівлі людьми тому, що...» (щодо причин виникнення цього явища).

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Відкриття кордонів: позитивний та негативний аспекти.
2. Торгівля людьми – грубе порушення прав людини.
3. Причини і наслідки торгівлі людьми.
4. Права, обов'язки та можливості громадян України за кордоном.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Розкрити особливості емоційно-поведінкових реакцій людей, які потерпіли від торгівлі людьми.
2. Визначити наслідки торгівлі для фізичного та психічного стану здоров'я потерпілих.
3. Ознайомитись із синдромом набутої безпорадності та явищем віктимізації внаслідок торгівлі людьми.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Примусова праця як наслідок незаконної міграції і торгівлі людьми в Європі. – К.: МОП, 2003. – 36 с.
3. Просвітницька діяльність щодо запобігання торгівлі людьми: методичні рекомендації / К. Б. Левченко, С. В. Колесникова, Л. Г. Ковальчук та ін. – К., 2004. – 84 с.
4. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
5. Психологія жертви: Учебное пособие / В. Е. Христенко. – Х., 2001. – 256 с.
6. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч. - метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Мережа організацій допомоги потерпілим від торгівлі людьми

I. Питання для фронтальної бесіди

1. Перебуваючи за кордоном, до яких установ може звернутись особа, що потерпіла від торгівлі людьми?
2. У чому полягає суть міжсекторальної співпраці у протидії торгівлі людьми?
3. Перелічіть спеціалізовані установи для надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.
4. Яким чином має добиратися й діяти персонал спеціалізованих закладів допомоги потерпілим від торгівлі людьми?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Суб'єкти протидії торгівлі людьми.
2. Міжсекторальна співпраця у протидії торгівлі людьми.
3. Спеціалізовані установи для надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Скласти список організацій, куди можна звернутися за допомогою людині, що потерпіла від торгівлі людьми.
2. Заповніть таблицю:

№ з/п	Перелік організацій та установ, що надають послуги потерпілим від торгівлі людьми	Види послуг

3. Розробити сценарій рекламного відеоролика щодо запобігання торгівлі людьми.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Діяльність правоохоронних органів в Україні та за кордоном щодо протидії торгівлі людьми.
2. Функціонування неурядових організацій щодо запобігання торгівлі людьми.
3. Правозахисні організації нашої області.
4. Діяльність реабілітаційних центрів щодо надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Визначити суб'єктів надання допомоги потерпілим у громаді.
2. Проаналізувати можливості та повноваження організацій, які можуть надати допомогу потерпілим.

3. З'ясувати стратегії координації зусиль щодо протидії торгівлі людьми.
4. Встановити особливості міжсекторальної співпраці у вирішенні проблеми торгівлі людьми.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Горбунова О., Лисенко І., Стрекалов Є. Матеріали для практичного використання працівниками правоохоронних органів та суддями. – К.: Атіка, 2006. – 120 с.
3. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорстокому поводженню з дітьми: Навч.-метод. посібник / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Юрисконсульт, 2005. – 452 с.
4. Механизмы перенаправления жертв торговли людьми на национальном уровне. – К., 2004. – 136 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про центр реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми» № 987 від 27 червня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 27. – С. 67.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей» № 87 від 28 січня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 4. – С. 230.
7. Холмс П. Найкращі зразки міжнародної практики боротьби з торгівлею людьми / Методичні рекомендації для співробітників правоохоронних органів України з питань виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. – К.: МОМ, 2003. – 210 с.
8. Циммерман К., Вотс Ш. Рекомендації ВОЗ стосовно дотримання етики та гарантування безпеки при проведенні інтерв'ю з жінками, які постраждали внаслідок торгівлі людьми. – К.: Британська Рада МОМ / ВООЗ, 2003. – 29 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

Профілактика торгівлі людьми

I. Питання для фронтальної бесіди

1. Що таке профілактика?
2. Хто може бути групою ризику для торгівлі людьми?
3. В чому, на Вашу думку, полягають основні труднощі в організації соціальної профілактики торгівлі людьми в Україні?
4. Яку роль відіграють «гарячі лінії» у запобіганні торгівлі людьми?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

Цільова аудиторія для проведення профілактичної роботи.

Основні напрями превентивної роботи із запобігання торгівлі людьми.

Роль державних та неурядових організацій у превентивній роботі.

Роль інформаційного телефонного консультування у профілактичній роботі.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Написати статтю для газети з даної проблеми.
2. Підготувати плакат, листівку, брошуру, стінгазету з метою профілактики торгівлі людьми.
3. Розробити правила безпечної поведінки.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Особливості діяльності соціального педагога щодо профілактики торгівлі людьми.
2. Соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми.
3. Викорінення найгірших форм дитячої праці.
4. Домашнє насильство як чинник поширення торгівлі людьми.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Визначити цільову групу для проведення превентивної роботи щодо торгівлі людьми.
2. Ознайомитись з напрямками профілактики торгівлі людьми та визначити їх ефективність в Україні.
3. Розкрити роль громадського та державного сектору у профілактичній роботі.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ. - практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Запобігання торгівлі людьми: взаємодія органів державної влади, міжнародних та неурядових організацій / Ю. М. Галустян, Т. О. Дорошок та ін. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 80 с.
3. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод, посібник / За ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К.: «ВЕРСО-04», 2005. – 210 с.
4. Как организовать работу телефона доверия по предотвращению торговли людьми / Под ред. Е. Б. Левченко. – К.: «Юрисконсульт», 2006. – 114 с.
5. Ковальчук Л. Г. Превентивно-освітня кампанія із запобігання торгівлі людьми: досвід та перспективи використання уповноважених принципів // Проблеми науки. – Наук.-метод. зб. Вип. 40. – К., 2004. – С. 22–28.
6. Ковальчук Л. Г. Торговля людьми – грубе порушення прав людини // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 3. – С. 37–38.

7. Организация работы по предупреждению торговли людьми: Пособие для педагогов, воспитателей, соц. педагогов, психологов, родителей / Под ред. В. В. Чечета. – Минск: Национальный ин-т образования, 2004. – 144 с.
8. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч. - метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
9. Федькович Г. В. Варто знати. Захист прав та інтересів постраждалих від торгівлі людьми. – К., 2006. – 36 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

Ідентифікація та потреби потерпілих від торгівлі людьми

I. Питання для фронтальної бесіди

1. У чому полягає різниця між потерпілими від торгівлі людьми та незаконними мігрантами?
2. Зі скількох етапів складається процес ідентифікації?
3. З якими проблемами найчастіше звертаються потерпілі від торгівлі людьми?
4. В якому порядку необхідно задовольняти потреби потерпілих від торгівлі людьми?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Ідентифікація потерпілих від торгівлі людьми.
2. Визначення основних проблем та потреб потерпілих під час первинного оцінювання.
3. Складання індивідуального плану догляду.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Створити колаж (аплікація, зроблена з вирізок із журналів та газет, яка відображає асоціації з тим чи іншим терміном) чи малюнок до одного або декількох термінів з проблеми.
2. Розробіть тематику для профілактики торгівлі людьми.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Роль ЗМІ у веденні інформаційних кампаній із запобігання торгівлі людьми.
2. Значення «гарячих ліній» для запобігання торгівлі людьми.
3. Сімейні традиції деяких країн світу.
4. Торгівля дітьми в Україні.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. З'ясувати особливості процесу ідентифікації потерпілих від торгівлі людьми.

2. Розглянути процес первинного оцінювання потреб потерпілих від торгівлі людьми.
3. Проаналізувати потреби та проблеми потерпілих від торгівлі людьми.
4. Визначити складові плану втручання.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ. - практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорстокому ставленню до жінок – трудових мігрантів: Вербування та виїзд за кордон з метою працевлаштування. – Кн. 3: Ін-форм. посібник. – К.: Міленіум, 2005. – 84 с.
3. Пособие для сотрудников правоохранительных органов, судей, сотрудников неправительственных и международных организаций, обобщающее передовой опыт в области борьбы с торговлей людьми: Учебное пособие. – К.: ЕС / МОМ, 2003. – 23 с.
4. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
5. Психология жертвы: Учебное пособие / В. Е. Христенко. – Х., 2001. – 256 с.
6. Социальная помощь жертвам торговли людьми, особенно женщинам / Под ред. Виорелии Русу. – Кишинев, 2005. – 155 с.
7. Циммерман К., Вотс Ш. Рекомендації ВОЗ стосовно дотримання етики та гарантування безпеки при проведенні інтерв'ю з жінками, які постраждали внаслідок торгівлі людьми. – К.: Британська Рада МОМ / ВООЗ, 2003. – 29 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Індивідуальне консультування

I. Питання для фронтальної бесіди

1. Що таке консультування?
2. Які є види консультування?
3. Які форми роботи передбачає індивідуальне консультування?
4. У чому полягає мета дистанційного консультування?
5. Назвіть, будь ласка, основні види телефонної допомоги.

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

Особливості індивідуального консультування потерпілих.
Дистанційне індивідуальне консультування.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Розробіть рекомендації для громадян України на тему: «Як запобігти торгівлі людьми».
2. Вправа «Талісман» – який із законів я б вибрала своїм талісманом – визначити закон та підсумувати його в найважливіших фразах, які б вмістились на медальйон-талісман, пояснити свій вибір.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Економічне становище України і проблеми працевлаштування.
2. Становище жінки в сучасній Україні
3. Права дітей і їх реалізація в Україні.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Проаналізувати особливості індивідуального консультування потерпілих від торгівлі людьми.
2. Визначити основні етапи консультативного процесу.
3. Охарактеризувати специфіку заочного консультування потерпілих від торгівлі людьми.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ. - практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорстокому ставленню до жінок – трудових мігрантів: Вербування та виїзд за кордон з метою працевлаштування. – Кн. 3: Ін-форм. посібник. – К.: Міленіум, 2005. – 84 с.
3. Как организовать работу телефона доверия по предотвращению торговли людьми / Под ред. Е. Б. Левченко. – К.: «Юрисконсульт», 2006. – 114 с.
4. Пособие для сотрудников правоохранительных органов, судей, сотрудников неправительственных и международных организаций, обобщающее передовой опыт в области борьбы с торговлей людьми: Учебное пособие. – К.: ЕС / МОМ, 2003. – 23 с.
5. Психология жертвы: Учебное пособие / В. Е. Христенко. – Х., 2001. – 256 с.
6. Система захисту дітей від жорстокого поводження: Навч.- метод, посібник / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Требавіної. – К.: Держсоцслуж-ба, 2005. – 396 с.
7. Социальная помощь жертвам торговли людьми, особенно женщинам / Под ред. Виорелии Русу. – Кишинев, 2005. – 155 с.
8. Федькович Г. В. Варто знати. Захист прав та інтересів постраждалих від торгівлі людьми. – К., 2006. – 36 с.
9. Циммерман К., Вотс Ш. Рекомендації ВОЗ стосовно дотримання етики та гарантування безпеки при проведенні інтерв'ю з жінками, які постраждали внаслідок торгівлі людьми. – К.: Британська Рада МОМ / ВООЗ, 2003. – 29 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7. **Індивідуальні стратегії роботи**

I. Питання для фронтальної бесіди

1. Що означає термін «соціальний супровід»?
2. Які види соціальних послуг передбачає соціальний супровід?
3. На скількох рівнях відбувається представництво інтересів потерпілих від торгівлі людьми?
4. У чому полягає особливість соціальної діяльності з дітьми, які постраждали від торгівлі людьми?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

Соціальний супровід потерпілих.

Представництво інтересів потерпілих.

Робота з дітьми, потерпілими від торгівлі людьми.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Виписати з ЗМІ відомості щодо легального працевлаштування українських громадян за кордоном з позитивними наслідками для них.
2. Підготуйте анотацію до будь-якої статті щодо проблеми торгівлі людьми.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Когнітивно-біхевіористські підходи у процесі реабілітації осіб, потерпілих від торгівлі людьми.
2. Туризм і відпочинок у країнах Сходу та Америки для українських громадян.
3. Навчання за кордоном: можливості та реалії
4. Стан забезпечення прав людини в нашій країні в різні історичні періоди.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Визначити особливості соціального супроводу потерпілих від торгівлі людьми та членів їхніх родин.
2. Проаналізувати роль соціального педагога чи соціального працівника при здійсненні представництва інтересів потерпілих.
3. З'ясувати особливості захисту потерпілих у судовій системі.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.

2. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю» № 2558-III від 21 червня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 29. – С. 29.
Закон України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19 червня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – С. 52.
4. Пособие для сотрудников правоохранительных органов, судей, сотрудников неправительственных и международных организаций, обобщающее передовой опыт в области борьбы с торговлей людьми: Учебное пособие. – К.: ЕС / МОМ, 2003. – 23 с.
5. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
6. Що треба знати про кримінальний процес: Посібник для потерпілих від торгівлі людьми. – К: МОМ / Європейський Союз, МЗС Великої Британії, 2006. – 18 с.
7. Як організувати роботу телефону довіри / За заг. ред. К. Б. Левченко. – К., 2001. – 54 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8.

Засади групової роботи та роботи з сім'ями потерпілих

I. Питання для фронтальної бесіди

1. Які різновиди групової роботи з потерпілими від торгівлі людьми Ви можете назвати?
2. Як створюються групи самопомоги?
3. У чому полягає зміст діяльності груп самопомоги?
4. Що передбачає робота з сім'ями потерпілих від торгівлі людьми?
5. Які послуги надаються сім'ям потерпілих від торгівлі людьми?

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Види групової роботи.
2. Діяльність груп самопомоги для потерпілих.
3. Організація та особливості роботи з сім'ями потерпілих.

III. Завдання для домашнього опрацювання

1. Намалювати драбину. Кожен щабель має означати кроки до успішної реінтеграції. Підписати щаблі.
2. Скласти правила безпечної поведінки в Інтернеті.
3. Підберіть методики та тренінгові вправи по проблемі торгівлі людьми.

IV. Тематика рефератів і наукових повідомлень

1. Програми здобуття професійних навичок та кваліфікації для потерпілих від торгівлі людьми.
2. Законодавче забезпечення соціальної роботи з особами, потерпілими від торгівлі людьми.
3. Викорінення найгірших форм дитячої праці.
4. Статус жінки в суспільстві у деяких країнах світу.

V. Питання й завдання для самоконтролю та роздумів

1. Визначити види групової роботи з потерпілими від торгівлі людьми.
2. Проаналізувати можливості груп самодопомоги.
3. З'ясувати методи роботи з сім'ями потерпілих від торгівлі людьми.

Література

1. Безпальча Р. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми: Інформ.-практ. посібник. – К.: Winrock International, 2003. – 114 с.
2. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю» № 2558-НІ від 21 червня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 29. – С. 29.
3. Закон України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19 червня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – С. 52.
4. Запобігання дискримінації, експлуатації та жорстокому ставленню до жінок – трудових мігрантів. Знову вдома: повернення та реінтеграція. – Кн. 5: Інформ. посібник. – К.: Міленіум, 2003. – 76 с.
6. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод. посібник / За ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К.: «ВЕРСО-04», 2005. – 210 с.
6. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
7. Соціальна допомога жертвам торгівлі людьми, особливо жінкам / Под ред. Виорелії Русу. – Кишинев, 2005. – 155 с.

РОЗДІЛ 3. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ТЕМА 1. Теоретичні засади соціальної профілактики торгівлі людьми в Україні.

1. Характеристика потенційної групи ризику.
2. Соціально-демографічні характеристики потерпілих від торгівлі людьми.
3. Концепція соціальної профілактики торгівлі людьми.
4. Суб'єкти соціальної профілактики торгівлі людьми.

Питання для самоконтролю

1. Яким чином знання соціально-демографічних характеристик потерпілих від торгівлі людьми впливає на організацію та ведення соціальної профілактики цього злочину?
2. У чому полягає зміст концепції соціальної профілактики торгівлі людьми?
3. Яке місце займає соціальна профілактика в системі соціальної роботи в Україні?
4. Чим відрізняються соціальна та загальнокримінологічна профілактика?
5. Охарактеризувати сутність, форми та методи первинної профілактики торгівлі людьми.
6. Охарактеризувати сутність, форми та методи вторинної профілактики торгівлі людьми.
7. Охарактеризувати сутність, форми та методи третинної профілактики торгівлі людьми.
8. Які основні джерела інформації щодо соціально-демографічних характеристик потерпілих від торгівлі людьми?
9. Перелічити основні суб'єкти соціальної профілактики торгівлі людьми та охарактеризуйте їх можливості та функціональні завдання.
10. В чому, з Вашої точки зору, полягають основні труднощі в організації соціальної профілактики торгівлі людьми в Україні.

Література

1. Закон України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю в Україні" // Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді. – К.: ДЦССМ, 2002. – С. 5–11.
2. Игошев К. Е., Миньковский К. М. Семья, дети, школа. Библиотека для родителей. – М.: Юр. лит-ра, 1989. – С. 96.
3. Капська А. Й., Безпалько О. В., Вайнола Р. Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання). – К.: ДЦССМ, 2002. – 164 с.

4. Караман О. Л. Технологія профілактичної роботи в системі «соціальний захист дитинства» / / Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя . – К.-Житомир, 1999. – С. 43–46.
5. Педагогічний словник для молодих батьків. – К.: ДЦССМ-ІПВ ІПНУ, 2002. – 348 с.
6. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи / За ред. І. В. Козубовської, І. І. Миговича. – Ужгород: УжНУ "Мистецька лінія", 2001. – 152 с.
7. Система оказания помощи потерпевшим от торговли людьми в Украине: по результатам исследования / Левченко Е., Калашник О., Шваб И. и др. – К.: Государственный институт проблем семьи и молодежи, 2004. – 162 с.
8. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / За ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. – К.: УДЦССМ, 2000. – 260 с.
9. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч. - метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
10. Теория и методика социальной работы / Под ред. В. И. Жукова. – М.: Союз, 1994. – 192 с.
11. Технологія соціально-педагогічної роботи / За ред. А. Й. Капської. – К.: УДЦССМ, 2000. – 372 с.
12. Фирсов С. В., Студенова Е. Г. Теория социальной работы. – М.: "ВЛАДОС" - МГСУ, 2001. – 432 с.

ТЕМА 2. Первинна соціальна профілактика торгівлі людьми

1. Особливості соціальної реклами в профілактиці торгівлі людьми.
2. Методика проведення відеороликів у профілактиці торгівлі людьми.
3. Організація та проведення інформаційних кампаній у соціальній профілактиці торгівлі людьми.
4. Методика проведення масових заходів по протидії торгівлі людьми.

Питання для самоконтролю

1. Що означає термін "соціальна реклама"?
2. Розкрити важливість і необхідність соціальної реклами в профілактиці торгівлі людьми.
3. Які організації можуть надавати соціальну рекламу?
4. Охарактеризувати основні принципи соціальної реклами в аспекті протидії торгівлі людьми.
5. Які основні функції соціальної реклами?
6. Які існують джерела соціальної реклами?
7. Чому реклама на телебаченні важлива для діяльності по запобіганню торгівлі людьми?
8. З яких частин складається процес створення відеороликів?

9. Хто може виступати партнерами в трансляції соціальної реклами на телебаченні?
10. Проаналізувати особливості рекламного звернення.
11. Які існують основні типи інформаційних кампаній?
12. Довести доцільність масових заходів та акцій як форм соціальної реклами з профілактики торгівлі людьми.

Література

1. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про рекламу" // Голос України. – 2003 р. – 19 вересня. – № 176(3176).
2. Запобігання і протидія насильству в сім'ї: Методичні рекомендації для соціальних працівників. / За ред. І.М. Трубавіної. – К. 2005.
3. Здійснення соціальної роботи центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у 2004 році. / Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. – К., 2005.
4. Левченко Е., Калашник О., Шваб И. и др. Анализ работы "горячих линий" по предотвращению торговли людьми в Украине. – К., 2004.
5. Организация работы по предупреждению торговли людьми: Пособие для педагогов, воспитателей, соц. педагогов, психологов, родителей / Под ред. В. В. Чечета. – Минск: Национальный ин-т образования, 2004. – 144 с.
6. Посібник по наданню допомоги потерпілим від торгівлі людьми. – К. 1999.
7. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 166 с.
8. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч. - метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
9. Уэллс У., Бернет Дж., Мориарти С. Реклама: принципы и практика. – СПб, 2003.
10. Яременко О., Балакірева О., Бутенко Н. та ін. Роль засобів масової інформації у формуванні здорового способу життя молоді. – К., 2000.

ТЕМА 3. Організація вторинної соціальної профілактики торгівлі людьми

1. Організація «гарячої лінії» як форми вторинної профілактики торгівлі людьми.
2. Організація групових занять з профілактики торгівлі людьми.
3. Підготовка та розповсюдження інформаційної продукції.
4. Тренінги з запобігання торгівлі людьми та методика їх проведення.
5. Інтерактивний театр як одна із форм вуличної соціальної роботи.

Питання для самоконтролю

1. Розкрити можливості гарячої лінії у веденні вторинної профілактики торгівлі людьми.
2. Довести доцільність роботи телефонних консультантів у веденні профілактичної роботи з торгівлі людьми.
3. Обґрунтувати вимоги до консультанта гарячої лінії.
4. Розкрити необхідність групової роботи у веденні вторинної соціальної профілактики торгівлі людьми.
5. Охарактеризувати форми групової роботи у веденні вторинної профілактики з торгівлі людьми.
6. Розкрити методику роботи з відеоматеріалами у веденні вторинної соціальної профілактики з торгівлі людьми.
7. Розкрити можливості вуличної соціальної роботи з вторинної профілактики торгівлі людьми.

Література

1. Годовой отчет – 2003. Центр "Ла Страда – Україна". – К., 2004. – 24 с.
2. Законодавство, яке тебе захищає (Випускникові школи-інтернату для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування) / Л. С. Волинець, Т. В. Говорун, І. В. Пеша, М. Г. Афндулова, Л. І. Берліна, О. І. Карпенко, А. А. Філіпішина, О. О. Яременко. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – 78 с.
3. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод, посібник. – Вид. третє, доп. і виправ. – Харків: Вид-во НУВС, 2001. – 176 с.
4. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод, посібник / К. Б. Левченко, О. А. Удалова, І. М. Трубавіна та ін. – К.: "Міленіум", 2004. – 180 с.
5. Звіт про діяльність лекторської групи центру "Ла Страда – Україна" – К., 2003. – 47 с.
6. Ковальчук Л. Г. Уповноважувальні принципи ведення превентивно-освітньої діяльності із запобігання торгівлі людьми. Співробітництво держави та громадськості з питань протидії торгівлі людьми.: 36. наук, праць. – Київ - Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – С. 161–165.
7. Методичні рекомендації щодо удосконалення утримання та виховання дітей у дитячих інтернатних закладах на принципах, що базуються на Конвенції ООН про права дитини / Упорядники та авторський колектив: Л. С. Волинець, О. Г. Антонова-Турченко, І. Б. Іванова, Н. М. Комарова, І. В. Пеша, С. М. Трусова. – К: Видавництво "Студцентр", 1998. – 191 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2002 р. №766 «Про затвердження Комплексної програма протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки» // Збірник інформаційних матеріалів. – К, 2003. – 16 с.
9. Просвітницька діяльність щодо запобігання торгівлі людьми: Методичні рекомендації / К. Б. Левченко, С. В. Колесникова, Л. Г. Ковальчук та ін. – К, 2004. – 84 с.

10. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, 15.11.2000 р.
11. Ремех Т. О., Ляхоцька Л. Л., Цушко І. І. Підліткам про працю. – К: "Акві-К", 2003.
12. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч. - метод. посіб. / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.

ТЕМА 4. Третинна соціальна профілактика торгівлі людьми

1. Визначення потреб потерпілих від торгівлі людьми.
2. Зміст та методи третинної профілактики торгівлі людьми.
3. Основні аспекти здійснення третинної профілактики.
4. Етика соціального педагога в ретинній профілактиці торгівлі людьми.

Питання для самоконтролю

Чим відрізняється третинна соціальна профілактика торгівлі людьми від соціальної реабілітації потерпілих?

За яких умов буде успішною третинна соціальна профілактика торгівлі людьми?

Вибрати правильну відповідь: третинна соціальна профілактика спрямована на:

- 1) зону актуального розвитку потерпілого (потерпілої);
- 2) зону найближчого розвитку потерпілого (потерпілої);
- 3) зону перспективного розвитку потерпілого (потерпілої).

4. Перелічити, що є змістом третинної соціальної профілактики торгівлі людьми?

5. Визначити методи третинної соціальної профілактики торгівлі людьми.

Розкрити роль мікросередовища в третинній соціальній профілактиці торгівлі людьми.

Вияснити, як можна підвищити людині самооцінку і сформувати у неї самоповагу.

8. З'ясувати для себе, чому потрібен тренінговий курс «Сімейна економіка» потерпілим від торгівлі людьми і членам їх сімей.

Література

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. – К., 1996. – 241 с.
- Вишневський О. На тернистому шляху до себе. У пошуках системи цінностей // Рідна школа. – 1995. – № 5. – С. 12–17.
- Гобова Л. Моя особиста професійна перспектива. Зошит. – Запоріжжя: ЗОШПО, 2004. – 74 с.
- Гобова Л. Самоменеджемент – шлях, удосконалення. Зошит. – Запоріжжя: ЗОШПО, 2004. – 62 с.

Колошин В. Як поводитися з дітьми в критичних ситуаціях // Журнал для батьків. – 1999. – № 3. – С. 34–41.

Карлін М. Експериментальна програма «Основи сімейної економіки та малого бізнесу. 8-9 класи» // Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 8–11 класи. – К.: МОН, 1998. – С. 3–16.

Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисси. – К.: Віра Інсайт, 2000. – 443 с.

Мустафаева Ф. Основы социальной педагогики. – М.: gaudemaus, 2000. – 482 с.

9. Наші людські права. Посібник з жіночих прав. – К., 1996. – 126 с.

10. Питюков В. Положительное подкрепление // Воспитание школьников. – 2000. – № 3. – С. 19.

11. Семигіна Т. Сучасні підходи до розуміння громади та роботи в ній // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 4. – С. 88–95.

12. Софій О., Клеманська Л. Громада – це... Деякі думки щодо курсу «Розвиток громади» (ІМГС) // Громадські ініціативи. – 2001. – № 3. – 16 с.

13. Троцко А., Трубавіна І. Правове виховання молоді. Науково-методичні матеріали. – Харків: ХДПУ, 1996. – 21 с.

14. Трубавіна І. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю. – К.: УДЦССМ, 2001. – 70 с.

15. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини та підвищення виховного потенціалу громади: методичні матеріали до тренінгу / Упоряд. І.В. Братусь та ін. – К.: Наук, світ, 2004. – 86 с.

16. Участие детей и молодежи в процессах принятия решений. Сб. Ресурсных материалов. Опыт реализации проектов. – Unicef – Киев: "ІМГ Арт Бат", "Такі Справи". – 2002. – 112 с.

17. Центральная и Восточная Европа в переходный период. – ЮНИСЕФ, 2000. – 240 с.

18. Шалаєва К. Стратегії соціальної роботи з молодими жінками // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 4. – С. 109–119.

ПЕРЕЛІК ОРІЄНТОВНИХ ПИТАНЬ ЗІ СПЕЦКУРСУ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Проблема торгівлі людьми у світі та Україні.
2. Визначення торгівлі людьми в законодавстві.
3. Різновиди торгівлі людьми.
4. Причини торгівлі людьми.
5. Суб'єкти та об'єкти торгівлі людьми.
6. Процес / «ланцюг» торгівлі людьми.
7. Залучення та способи вербування людей з метою подальшої експлуатації.
8. Розмежування торгівлі людьми, нерегульованої міграції та контрабанди людей.
9. Запобігання торгівлі людьми як головний елемент протидії цьому явищу.
10. Роль органів державної влади щодо протидії торгівлі людьми.
11. Значення неурядових організацій в здійсненні протидії торгівлі людьми в Україні.
12. Діяльність міжнародних організацій з протидії торгівлі людьми.
13. Поняття країн походження, призначення та транзиту.
14. Специфіка проблеми торгівлі дітьми.
15. Наслідки торгівлі людьми на мікро- та макрорівнях.
16. Медико-психологічні та соціальні наслідки торгівлі людьми.
17. Медико-психологічні та соціальні наслідки торгівлі людьми для дітей.
18. Проаналізувати поведінкові реакції потерпілих від торгівлі людьми.
19. Форми та методи профілактичної роботи.
20. Визначення основних груп ризику та специфіки різних регіонів.
21. Формування превентивних стратегій.
22. Принципи надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.
23. Міжсекторальна співпраця у протидії торгівлі людьми.
24. Спеціалізовані установи для надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми.
25. Явище віктимізації потерпілих від торгівлі людьми осіб.
26. Роль інформаційного телефонного консультування у профілактичній роботі.
27. Ідентифікація потерпілих від торгівлі людьми.
28. Визначення основних проблем та потреб потерпілих під час первинного оцінювання.
29. Складання індивідуального плану догляду.
30. Особливості індивідуального консультування потерпілих.
31. Дистанційне індивідуальне консультування.
32. Соціальний супровід потерпілих.
33. Представництво інтересів потерпілих.
34. Робота з дітьми, потерпілими від торгівлі людьми.
35. Види групової роботи.
36. Діяльність груп самопомоги для потерпілих.
37. Організація та особливості роботи з сім'ями потерпілих.

38. Соціально-демографічні характеристики потерпілих від торгівлі людьми.
39. Концепція соціальної профілактики торгівлі людьми.
40. Суб'єкти соціальної профілактики торгівлі людьми.
41. Особливості соціальної реклами в профілактиці торгівлі людьми.
42. Методика проведення відеороликів у профілактиці торгівлі людьми.
43. Організація та проведення інформаційних кампаній у соціальній профілактиці торгівлі людьми.
44. Методика проведення масових заходів по протидії людям.
45. Організація «гарячої лінії» як форми вторинної профілактики торгівлі людьми.
46. Організація групових занять з профілактики торгівлі людьми.
47. Підготовка та розповсюдження інформаційної продукції.
48. Тренінги з запобігання торгівлі людьми та методика їх проведення.
49. Визначення потреб потерпілих від торгівлі людьми.
50. Зміст та методи третинної профілактики торгівлі людьми.
51. Основні аспекти здійснення третинної профілактики.
52. Етика соціального педагога в ретинній профілактиці торгівлі людьми.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АНУЛЮВАННЯ ШЛЮБУ – визнання шлюбу недійсним. На відміну від розлучення, яке руйнує шлюб, анулювання означає, що у відповідності до законів держави чи церкви шлюб оголошується недійсним. Якщо можна довести, що жінку примусили силою чи обманом вийти заміж, що у шлюбі вона зазнає насилля, шлюб може бути анульовано. Це достатній вибір для жінки, чії культурні та релігійні переконання не дозволяють розлучатися.

БІЖЕНЦІ – особи, які вимушено покинули своє місце проживання. Біженцями особи можуть бути як у межах власної країни, так і покидаючи її.

Особа може отримати статус біженця, якщо існує загроза переслідування через расові, релігійні, національні, політичні погляди чи за приналежність до певної соціальної групи. На міжнародному рівні були здійснені спроби, які б дозволили урядам надавати статус біженців жінкам, які прагнуть уникнути переслідування, що базується на тендерній основі, але поки що вони не знайшли відображення в офіційних документах.

Процедура визначення статусу біженця не є стандартною і відрізняється у різних країнах, хоча часто базується на Конвенції ООН про статус біженців. У країнах, які не підписали цю конвенцію, офіс Головного Комісара ООН з проблем біженців розглядає всі апікації на отримання притулку. У країнах, які ратифікували Конвенцію, Головний Комісар ООН повинен відсилати до відповідної урядової структури.

У більшості випадків люди, які намагаються отримати статус біженців, повинні подавати документи у певний період часу після прибуття до країни, незважаючи на те, в'їхали вони до країни легально чи ні. Тим особам, які подорожували іншими країнами до прибуття у цю країну, швидше за все, буде відмовлено, через те що вони не подали документи на притулок у транзитних країнах. Особу, яка прагне отримати притулок, можуть помістити у табір біженців до вирішення справи. У цей час вона може відвідувати мовні курси. Проте жінки у таборах біженців уразливі до насилля з боку інших біженців чи представників влади. Якщо особі відмовлено у проханні, вона має право подати апеляцію.

Існує два типи статусу біженців, які можуть бути надані особам, які потерпіли від торгівлі людьми, – економічний та політичний. Економічний притулок отримати дуже важко. Він надається тільки після того, коли особа, яка прагне отримати притулок, переконає представників влади, що він чи вона не буде мати економічної (матеріальної) можливості підтримувати своє існування в разі повернення додому. Особа, яка прагне отримати притулок, повинна показати, що він чи вона зможуть заробити достатньо грошей для прожиття і зробити внесок для суспільства. Економічний притулок надається дуже рідко. Політичний притулок також дуже важко отримати. Особа, яка прагне отримати притулок, повинна довести, що він чи вона особисто будуть підлягати переслідуванням на батьківщині.

ВЕРБУВАННЯ – наймання, набір для яких-небудь робіт, залучення до якої-небудь діяльності, зокрема протиправної, залучення до складу якої-небудь організації, зокрема діяльність якої заборонено законом.

ВІЗА – дозвіл на перебування в країні на певний період часу для осіб, які не є громадянами країни. Візу можна отримати в посольстві іноземної держави в Україні. Ті держави, які не мають своїх представництв в Україні, видають візи в найближчих посольствах – у Москві або Варшаві. Безвізовий режим Україна має з країнами колишнього Радянського Союзу, деякими країнами колишнього соціалістичного табору. Більшості візитерів дозволяється в'їжджати до країни з туристичною візою, яка не дає права працювати. Інші види віз можуть видаватися артистам, студентам та хатнім працівникам тощо. Зазвичай візу необхідно отримати до в'їзду в країну. Однак у деяких країнах короткострокові візи - від двох до чотирьох тижнів – можна отримати при в'їзді. У деяких країнах термін дії візи можна подовжувати, звернувшись до імміграційного офісу.

ГЕНДЕР – соціальний вимір. Соціокультурна категорія і колективні уявлення, за допомогою яких біологічні розходження статей перекладаються на мову соціальної й культурної диференціації.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ – стереотипи щодо ролі і місця жінок та чоловіків у суспільстві. Вони мають культурно-історичне підґрунтя. Здебільшого вони обмежують права жінок у суспільстві.

ГРОМАДЯНСТВО – правовий зв'язок між індивідом і державою, що виражається в існуванні їхніх взаємних прав і обов'язків.

ДЕПОРТАЦІЯ – висилка з країни особи, яка порушила візовий режим або перевищила термін перебування в країні, вказаний у візі. Країни можуть затримувати та депортувати осіб, які порушили імміграційний, цивільний чи кримінальний закон.

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ (гендерна дискримінація) – будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, громадській або будь-якій іншій галузі.

ДИТЯЧА ПОРНОГРАФІЯ – будь-яке, незалежно від форми, представлення дітей, що беруть участь у реальних чи уявних сексуальних діях, або показ статевих органів дитини із сексуальними намірами.

ДИТЯЧА ПРОСТИТУЦІЯ – використання дитини в діяльності сексуального характеру за винагороду або будь-яку іншу форму відшкодування; пропозиція, отримання, передача чи надання дитини з метою використання в дитячій проституції.

ДИТЯЧИЙ СЕКС-ТУРИЗМ – вид сексуальної експлуатації дітей, що може використовуватися як громадянами країнами, так і іноземцями переважно в курортних, прикордонних містах з метою отримання дешевих сексуальних послуг.

ДОЗВІЛ НА ПРОЖИВАННЯ – процес подавання документів для отримання дозволу на проживання, що має особливості у кожній країні. Інформація про правила отримання такого дозволу, про специфічні моменти, необхідні документи та витрати надається в імміграційних службах при посольствах. Взагалі існує два типи дозволу на проживання: тимчасовий та постійний.

Тимчасовий дозвіл на проживання дозволяє особі залишатися в країні на певний період часу. Коли термін закінчиться, вона повинна залишити країну. Тимчасовий дозвіл на проживання може бути наданий особі для того, щоб вона могла свідчити під час судового процесу проти трєфікерів, роботодавців чи інших осіб.

У Нідерландах потерпілі від торгівлі людьми та свідки на суді отримують тимчасовий дозвіл на проживання. Німеччина, Бельгія та США також видають тимчасовий дозвіл на проживання залученим до судового процесу жінкам, які постраждали від торгівлі людьми. Тимчасовий дозвіл на проживання може видаватися, коли жінка виходить заміж. Однак, якщо її статус проживання залежить від її одруження, вона може залежати від чоловіка.

Дозвіл на постійне проживання дає жінці право залишитися в країні перебування. Отримати такий дозвіл дуже важко. Від людей, які намагаються отримати дозвіл на постійне проживання, вимагається, щонайменше, розмовляти, читати та писати мовою країни, мати здатність забезпечити себе та, дуже часто, вимагається легальне проживання у країні протягом певної кількості років. У деяких країнах дозвіл на постійне проживання видається жінкам, одруженим із громадянами країни протягом певного періоду часу.

ДОЗВІЛ НА РОБОТУ – необхідний для легального влаштування на роботу в інших країнах. Для отримання такого дозволу необхідно подати до посольства іноземної держави документ про факт запрошення на роботу. Дія дозволу на роботу закінчується одночасно з терміном працевлаштування. Цей дозвіл також є підставою для отримання робочої візи.

У Норвегії дозвіл на працевлаштування необхідний для влаштування на роботу у сфері розваг та за системою ai-raig. Для цього необхідно пред'явити доказовий документ про запрошення на роботу, щоб довести здатність забезпечувати себе на час перебування в країні. Аплікації необхідно заповняти у посольстві чи консульстві Норвегії перед від'їздом до країни.

В Японії, відповідно до *Закону* щодо імміграційного контролю дозвіл на роботу не видається некваліфікованим працівникам.

В Угорщині іноземці можуть влаштуватися на роботу лише в тому випадку, якщо роботодавець звертається до Центру праці за дозволом на роботу, який буде наданий у випадку неможливості виконання певного виду роботи громадянином Угорщини. Дозвіл на роботу може бути наданий іноземкам, які одружуються з громадянами цієї країни.

У Німеччині, наприклад, жінкам, які одружилися з громадянами Німеччини, видається дозвіл на роботу строком на 5 років.

ЕКОНОМІЧНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на

які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного

ЕКСПЛУАТАЦІЯ – всі форми сексуальної експлуатації; використання в порнобізнесі; примусова праця або примусове надання послуг; рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан; залучення в боргову кабалу; вилучення органів; проведення дослідів над людиною без її згоди; усиновлення (удочеріння) з метою наживи; примусова вагітність; втягнення у злочинну діяльність; використання у збройних конфліктах тощо.

ЕКСПЛУАТАЦІЯ ПРАЦІ – праця в умовах примусу або в умовах, наближених до рабства, але не будь-яка робота. Термін «експлуатація праці» не має нейтрального змісту, він містить лише негативний зміст.

ЖЕРТВА НАСИЛЬСТВА В СІМ'І – член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї.

КОМЕРЦІЙНА СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ (КСЕД) – використання неповнолітніх для задоволення статевої пристрасті будь-яким способом з оплатою цього або без неї, з метою отримання прибутку або з будь-якою іншою корисливою метою.

КРАЇНА ПОСТАЧАННЯ – це країна, в якій особа проживала до того, як мігрувала чи була продана.

КРАЇНА ПРИЗНАЧЕННЯ – країна, в якій проживає особа після того, як мігрувала чи була продана.

КРАЇНА ТРАНЗИТУ – країна, через яку пролягає маршрут від країни постачання до країни призначення; часто для того, щоб отримати документи для в'їзду чи перебування в країні, на одруження чи отримання віз.

НАЙГІРШІ ФОРМИ ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ (НФДП):

– всі форми рабства та практику, подібну до рабства, як наприклад, торгівля дітьми, боргова кабала та кріпацька залежність, а також примусова праця, в тому числі використання дітей у військових конфліктах;

– використання, вербування та пропонування дитини для занять проституцією, для виробництва порнографічної продукції, або для порнографічних вистав;

– використання, вербування та пропонування дитини для протиправної діяльності, як то виробництво та продаж наркотиків;

– роботу, яка по своєму характеру та умовах, в яких вона виконується, може нанести шкоди здоров'ю, безпеці або моральності дітей.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'І – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

НАСИЛЬСТВО СТОСОВНО ЖІНОК – будь-який акт насилля, здійснений на основі статевої ознаки, який завдає чи може завдати фізичні, статевої чи психологічні травми або страждання жінкам, а також погрози здійснення таких актів, як примушування або свавільне позбавлення свободи чи

то в суспільному, чи в особистому житті. Насилля стосовно жінок охоплює такі випадки, але не обмежується ними:

а) фізичне, статеве і психологічне насилля, що має місце в сім'ї, включаючи завдання побоїв, статеве примушування стосовно дівчаток у сім'ї, насилля, пов'язане з приданим, зґвалтування дружини чоловіком, ушкодження жіночих статевих органів та інші традиційні види практики, що призводять до травмування, і насилля, пов'язане з експлуатацією;

б) фізичне, статеве і психологічне насилля, що має місце в суспільстві взагалі, включаючи зґвалтування, статеве примушування на роботі, у навчальних закладах та інших місцях, торгівлю жінками і примушування до проституції;

в) фізичне, статеве і психологічне насильство з боку або при потуранні держави, де б воно не відбувалося.

НАЦІОНАЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ. У деяких країнах діти, народжені в країні, автоматично отримують громадянство незалежно від національності їхніх батьків. В інших країнах національність дитини залежить від національності матері чи батька та від того, чи були батьки одружені, коли народилася дитина. У деяких країнах діти, народжені громадянами, які у цей час проживають за межами країни, отримують громадянство цієї країни, а в інших випадках - ні. Є випадки, коли ані країни походження, ані країни призначення не дають громадянства, і діти стають особами "без громадянства". Вони є нелегалами у будь-якій країні. У США кожна народжена у країні дитина отримує громадянство, незважаючи на національність та сімейний статус батьків. У Швейцарії діти, народжені від жінок-іноземок, які не перебувають у шлюбі з громадянами цієї країни, отримують національність матері.

ОБМАН – неправдиві слова, вчинки, дії тощо. Невідповідність істині; те, чого немає насправді; брехня. Хибне сприйняття дійсності, зумовлене неправильним, викривленим відображенням її органами чуття; омана.

ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА – деякі особи не мають громадянства тієї країни, де вони народились. Якщо "особи без громадянства" залишають свою країну без дозволу та легальних документів, дуже часто уряд не хоче співпрацювати, щоб допомогти їм повернутися. Деякі країни не визнають дітей своїх громадян, які були народжені в іншій країні чи тих, які мають батьків різних національностей.

Особи без громадянства, які проживають за межами своєї країни, визнаються біженцями у відповідності до Конвенції ООН "Про статус біженців" [стаття 1 (2)]. Країни, які підписали цю Конвенцію, зобов'язані допомагати із розселенням, у питаннях освіти та суспільної допомоги без дискримінації щодо раси, релігії чи країни походження. Країни зобов'язані забезпечувати адміністративну допомогу, гарантувати свободу пересування, особисті документи та документи для подорожі.

Крім того, стаття 31 цієї Конвенції говорить про те, що країни можуть застосовувати покарання стосовно тих біженців, які прибули до країни нелегально, крім тих випадків, коли причиною прибуття була загроза для їх життя чи свободи. Біженці повинні «без затримки звернутися до представників

влади, для того щоб пояснити причини їх нелегального в'їзду чи перебування у країні» та уникнути покарання за нелегальний в'їзд.

ПОВЕРНЕННЯ ОФІЦІЙНЕ ТА НЕОФІЦІЙНЕ – офіційне повернення пов'язане із співпрацею представників урядових структур з обох країн. Якщо особа приїхала з дійсними документами, але строк дії її візи скінчився, це буде легкою справою. Вона може заплатити штраф за недотримання строку дії візи. Однак, якщо імміграційна служба буде переконана, що це випадок работоргівлі і поставиться із розумінням, штраф можуть відмінити.

Якщо особа в'їхала до країни за підробленими документами чи зовсім без документів, необхідно зв'язатися з посольством для оформлення необхідних документів. Особі потрібно довести, що вона є громадянкою країни. Під час розслідування можна зв'язатися з членами її родини, з метою підтвердження її особи. Можливо, буде виставлений рахунок за оформлення документів. Краще зв'язатися з представниками влади заздалегідь, щоб мати точну інформацію про процедуру, оформлення документів та витрати перед тим, як з'явиться необхідність у такому виді допомоги. Оплата авіаперельоту чи будь-якого іншого виду транспортування та проживання може бути забезпечена посольством чи консульством, релігійними організаціями, приватними особами, урядовими чи неурядовими організаціями. Міжнародна організація з міграції може забезпечити фінансування транспортування.

Неофіційне повернення організується без співпраці з представниками урядових структур та без легальних документів на повернення. Неофіційне повернення є ризикованим, бо воно незаконне.

Трефікери та їх агенти дуже часто знаходяться у місцях перетинання кордонів. Якщо жінку ніхто не супроводжує та не зустрічає її на кордоні, вона знову може бути продана.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І – система соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства в сім'ї, припинення насильства в сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства в сім'ї.

ПОТЕРПЛИЙ (ПОТЕРПЛА) – особа, якій внаслідок злочину завдано моральної, фізичної або майнової шкоди.

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ – будь-яка робота чи служба, що її вимагають від якої-небудь особи під загрозою якогось покарання і для якої особа не запропонувала добровільно своїх послуг.

ПРАЦІВНИК-МІГРАНТ – особа, яка мігрувала до іншої країни з метою працевлаштування. Працівники-мігранти дуже часто зазнають насилля. Ці особи можуть мігрувати як легально, так і нелегально. Конвенція ООН «Про захист прав усіх трудящих мігрантів та членів їх родин», яка не набула чинності через те, що тільки декілька країн ратифікували її, поширюється на громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права всіх працівників-мігрантів, включаючи нелегальних мігрантів. Вона не включає біженців та осіб без громадянства. Серед інших положень Конвенція наголошує

на тому, що працівники-мігранти повинні мати такі ж права, як і громадяни країн: без дискримінації щодо заробітної плати, умов роботи і мати право вступати до профспілок. Вона визначає, що діти мають право на ім'я, реєстрацію народження, національність та освіту, всі працівники-мігранти та члени їхніх родини повинні мати право на працю, відпочинок, соціальні та медичні послуги.

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ – виконання робіт чи надання послуг у ситуації, коли особа працює проти бажання, заробітна плата виплачується лише частково або зовсім не виплачується. Особи, яких примушують працювати, дуже часто зазнають психологічного та фізичного насилля.

ПРИМУШУВАТИ – вимагати від кого-небудь виконання чогось, незалежно від його волі, бажання; домагатися чогось, застосовуючи силу. Своєю дією, вчинками викликати певні дії, вчинки, стан, ставлення до чого-небудь тощо (про що-небудь). Своїми зусиллями викликати, зумовлювати вияв чого-небудь.

ПРИТУЛОК – місце перебування осіб, які потерпіли від торгівлі людьми або інших видів насильства. Адреса притулку має зберігатися в таємниці. Дуже часто притулки створюються релігійними та неурядовими жіночими організаціями. У Києві в 1999 р. розпочав роботу перший в Україні притулок, який було створено за ініціативою Центру по роботі з жінками Київської міської державної адміністрації. Відповідно до положення, Київський притулок для тимчасового перебування жінок є соціально-адаптаційною установою, призначеною для тимчасового перебування жінок, що зазнали насильства в сім'ї. Притулок є комунальною власністю міста, підпорядковується Київському міському центру роботи з жінками Київської міської державної адміністрації.

ПРОДАЖ ЛЮДИНИ – безповоротна передача за певну грошову винагороду людини, яка є своєрідним живим товаром, іншій особі, яка є покупцем. При передачі потерпілого можуть бути застосовані фізичне чи психологічне насильство або обман. Передачу людини може бути здійснено також шляхом використання її безпорадного стану (внаслідок малолітства, психічного захворювання, стану алкогольного або наркотичного сп'яніння тощо).

ПРОСТИТУЦІЯ – позашлюбний систематичний вступ жінки чи чоловіка в сексуальні стосунки з однією або кількома особами за плату.

ПРОЦЕДУРА ЦИВІЛЬНА – вид юридичної процедури, яку можна використати для отримання компенсації особам, які постраждали від торгівлі, та видання трєфікерів правосуддю, коли одна особа порушує справу проти іншої особи. Позивач (особа, яка подає скаргу) має право прийняти рішення щодо форми порушення справи та в деяких випадках юрисдикції погодитися вирішити справу «без суду».

У деяких країнах краще подавати цивільний позов про порушення контракту, ніж розпочинати кримінальну справу про застосування насилля. Дуже часто буває важко довести факт застосування насилля. Працюючи у хатньому господарстві, жінки можуть мати контракт, у якому обумовлені умови праці, - і він може бути використаний як доказ проти роботодавця. У деяких країнах іноземцям не дозволяється залишатися в країні на час розгляду

цивільної справи. Більшість цивільних справ можуть бути вирішені без судового розгляду шляхом виплати боргу із зарплати та певної додаткової компенсації.

ПРОЦЕДУРА КРИМІНАЛЬНА – вид юридичної процедури, яку можна використати для отримання компенсації жінкам, які постраждали від торгівлі, та видання трєфікерів. Держава засуджує особу за порушення карного законодавства. У таких справах позивачем виступає держава. Потерпіла не має жодних прав щодо вирішення цієї справи. Однак вона може вплинути на результат справи, допомагаючи під час проведення слідства, виступаючи в ролі свідка. Особи, які потерпіли від торгівлі людьми і дають свідчення, можуть отримати тимчасовий дозвіл на проживання на період судового процесу. Якщо вину обвинуваченого не доведено, особа може подавати прохання на отримання компенсації через невиплачену зарплату, завдані травми, витрати на лікування, біль та страждання під час процесу.

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдатися або завдається шкода психічному здоров'ю.

РАБСТВО – ситуації, які супроводжуються: борговою кабалою, тобто становищем або станом, що виникає внаслідок застави боржником у забезпечення боргу своєї особистої праці або праці залежної від нього особи, якщо обумовлена цінність виконуваної роботи не зараховується в погашення боргу або якщо тривалість цієї роботи не обмежена і характер її не визначений; кріпацьким станом, тобто таким користуванням землею, при якому користувач зобов'язаний за законом, звичаєм або угодою жити і працювати на землі, що належить іншій особі, і виконувати визначену роботу для такої іншої особи або за винагороду чи без неї, і не може змінити цей свій стан; умовами будь-якого інституту або звичаю, за якими:

1) жінку обіцяють видати або видають заміж, без права відмови з її боку, її батьки, опікун, сім'я або будь-яка інша особа або група осіб за винагороду грошима або натурою;

2) чоловік жінки, його сім'я або його клан мають право передати її іншій особі за винагороду або без неї;

3) жінка по смерті чоловіка передається в спадщину іншій особі;

4) будь-якого інституту або звичаю, за якими дитина або підліток, молодші 18 років, передаються одним або обома своїми батьками або своїм опікуном іншій особі, за винагороду чи без такої, з метою експлуатації цієї дитини або підлітка чи його праці.

РАННІЙ ШЛЮБ – це шлюб за участі дітей та підлітків молодше 18 років.

РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР – це спеціалізований заклад, діяльність якого спрямована на надання комплексу соціально-реабілітаційних послуг та організацію подання медичної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, для виведення їх з кризового психологічного стану (постанова

Кабміну від 27.06.03 № 987 «Про затвердження Типового положення про центр реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми»).

РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї – погроза вчинення одним членом сім'ї стосовно іншого члена сім'ї умисних дій, передбачених абзацом другим цього пункту, якщо є реальні підстави очікувати її виконання.

СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ – це вид експлуатації праці особи для проституції, під якою слід розуміти надання сексуальних послуг за гроші чи іншу матеріальну винагороду, або в суміжних сферах (розпусних дій з дітьми, наданні разових сексуальних послуг ув'язненим та деяким іншим особам, співжиття з метою систематичного отримання сексуального задоволення тощо) незалежно від того, чи дозволений у певній країні або її окремих місцевостях цей вид діяльності.

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

ТОРГІВЕЦЬ ЛЮДЬМИ – особа або група осіб, які продають інших осіб чи особу.

ТОРГІВЛЯ ДІТЬМИ – будь-який акт або угода, внаслідок яких дитина передається будь-якою особою або групою осіб за винагороду або інше відшкодування; пропозиція, передача чи отримання будь-якими засобами дитини з метою сексуальної експлуатації дитини, передачі органів дитини за винагороду, використання дитини на примусових роботах; неправомірне схиляння в якості посередництва до згоди на усиновлення дитини з порушенням застосованих міжнародно-правових актів щодо усиновлення (удочеріння).

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ – це вербування, перевезення, передача або прийом людей з використанням погрози або сили, викрадення, обману, примусу, зловживання владою, сплати грошей або отримання грошей чи пільг з метою отримання однією людиною контролю над іншою людиною для подальшої експлуатації.

ТРЕФІКЕР (торговець) – особа чи група осіб, які (у випадку торгівлі людьми) продають інших осіб чи особу.

УРАЗЛИВИЙ СТАН – зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан, який позбавляє або обмежує здатність особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих сімейних або інших обставин.

УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ) З КОМЕРЦІЙНОЮ МЕТОЮ – оформлене відповідним юридичним актом входження неповнолітньої особи до сім'ї на формальних правах сина (дочки) без наміру реального встановлення сімейних відносин винятково для подальшого використання потерпілої особи з будь-якою корисливою метою.

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або

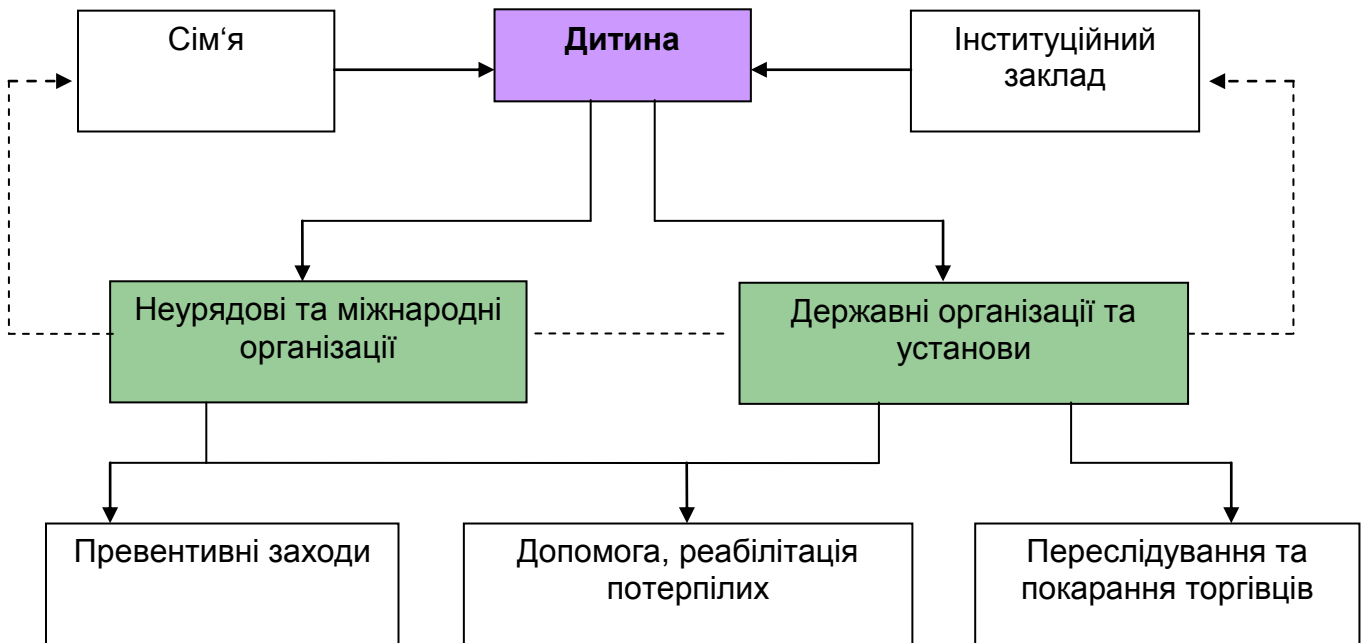
призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності.

ШАНТАЖ – залякування погрозою викрити або розголосити з певною метою факти, відомості, які можуть скомпрометувати, зганьбити кого-небудь.

ДОДАТКИ

Додаток А

ІСНУЮЧА СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ В УКРАЇНІ

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Преамбула

Беручи до уваги, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру; і беручи до уваги, що зневажання і нехтування правами людини призвели до варварських актів, які обурюють совість людства, і що створення такого світу, в якому люди будуть мати свободу слова і переконань і будуть вільні від страху і нужди, проголошено як високе прагнення людей; і беручи до уваги, що необхідно, щоб права людини охоронялися силою закону з метою забезпечення того, щоб людина не була змушена вдаватися як до останнього засобу до повстання проти тиранії і гноблення; і беручи до уваги, що необхідно сприяти розвиткові дружніх відносин між народами; і беручи до уваги, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи і в рівноправність чоловіків і жінок та вирішили сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі; і беручи до уваги, що держави-члени зобов'язались сприяти у співробітництві з Організацією Об'єднаних Націй загальній повазі і дотриманні прав людини і основних свобод; і беручи до уваги, що загальне розуміння характеру цих прав і свобод має величезне значення для повного виконання цього зобов'язання,

ГЕНЕРАЛЬНА АСАМБЛЕЯ

проголошує цю Загальну декларацію прав людини як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав – членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією.

Стаття 1

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 4

Ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

Стаття 5

Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Стаття 6

Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Стаття 7

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від 124 якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

Стаття 8

Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом.

Стаття 9

Ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

Стаття 10

Кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Стаття 11

1. Кожна людина обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту.

2. Ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення будь-якого діяння або за бездіяльність, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами або за міжнародним правом. Не може також накладатись покарання тяжче від того, яке могло бути застосоване на час вчинення злочину.

Стаття 12

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13

1. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави.

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

Стаття 14

1. Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком.

2. Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні неполітичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 15

1. Кожна людина має право на громадянство.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство.

Стаття 16

1. Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час шлюбу та під час його розірвання.

2. Шлюб може укладатися тільки при вільній і повній згоді сторін, що одружуються.

3. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави.

Стаття 17

1. Кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

Стаття 19

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. 126

Стаття 20

1. Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій.

2. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

Стаття 21

1. Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників.

2. Кожна людина має право рівного доступу до державної служби в своїй країні.

3. Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування.

Стаття 22

Кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Стаття 23

1. Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття.

2. Кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю.

3. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людині існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення.

4. Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Стаття 24

Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку.

Стаття 25

1. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

2. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однакоим соціальним захистом.

Стаття 26

1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безкоштовною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти

взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими, або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей.

Стаття 27

1. Кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами.

2. Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

Стаття 28

Кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені.

Стаття 29

1. Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

2. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

3. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 30

Ніщо у цій Декларації не може бути витлумачено як надання будь-якій державі, групі осіб або окремим особам права займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації.

ІСТОРІЇ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Історія 1

Я працювала на ринку. Моя знайома, яка теж працювала на ринку, розповіла мені про свою доньку Наталю, яка часто їздить за кордон і заробляє там гроші, та запропонувала познайомити мене з нею. Коли я познайомилася з Наталею, вона сказала, що збере усі необхідні документи та знайде мені роботу в Єгипті, куди вона збиралася їхати наступного разу. Я погодилася. Наталя сказала, що зробить усе безкоштовно – я віддам їй гроші, коли повернуся з-за кордону.

Паспорт був готовий за тиждень. Ми з Наталею приїхали до Києва, де до нас приєдналися ще три дівчини; Наталя також допомогла їм із документами. Дві з них їхали за кордон уперше, як я, а одна, Олена, вже була кілька разів за кордоном.

Коли ми приземлилися в Каїрі, в аеропорту на нас чекали дві машини. Наталя та Олена сіли в одну, ми з дівчатами - в іншу. Нас привезли та поселили усіх разом у чистій приємній кімнаті в багатоповерховому будинку. За дві години прийшла Олена в супроводі двох охоронців і сказала, що ми будемо працювати звичайними проститутками й робити все, що вона нам скаже. Я була шокована і разом з однією дівчиною кинулася на Олену, але охоронці нас швидко «заспокоїли».

Марія, одна з дівчат, яка була з нами, відреагувала спокійно. Вона сказала, що засмучена, але не здивована, і що краще справді слухатися Олену й охоронців. Я не могла з цим погодитися і відмовлялася йти до клієнтів. Охоронці мене били, а через кілька днів з'явилася Олена і сказала, що через мою погану поведінку мене відправлять до іншого борделю в найбіднішому кварталі Каїра.

Мене замкнули в кімнаті, де була тільки ковдра на підлозі. Якщо я намагалася відмовитися від клієнта, охоронці просто тримали мене. Їжу приносили тільки раз на день. У мене не було зв'язку із зовнішнім світом, не кажучи вже про можливість повідомити родичам, де я. Це тривало понад місяць. Потім до мене прийшла Марія і сказала, що вона переконала Олену забрати мене назад.

Після повернення я була змушена працювати майже 24 години без права відмовитися від клієнта. Якщо я була хвора або не хотіла працювати, мені доводилося сплачувати штрафи.

За рік мене знову відправили до одного з найгірших борделів. Це було покарання за те, що вдарила клієнта, коли він почав гасити цигарку об мою шкіру. Той бордель був одним великим сараєм; у кімнатах не було дверей.

Я звільнилася випадково – бордель загорівся. Спочатку охоронці нікого не випускали, і кілька дівчат отримали опіки, але коли зайнявся дах, усі почали бігти.

Я втекла і деякий час жебракувала на вулицях Каїра. Потім один чоловік погодився дати мені грошей на дорогу додому.

Коли я повернулася додому, мені довелося якийсь час жити у друзів. Моя сім'я відмовилася від мене, бо вважала, що я їх зганьбила.

Історія 2

Мати Наталі примушувала її та її сестру жебракувати на вулиці. Усі гроші, які вона отримувала таким шляхом, забирала собі. Жінка жила з коханцем, і вони разом часто пиячили. Діти були повністю під її контролем, і за найменші провини вона карала їх фізичним насильством.

Інколи мати позичала доньок іншим людям, і ті змушували їх жебракувати разом із ними. Ці люди віддавали частину зароблених грошей жінці, і вона купувала собі алкоголь. Кілька разів дітей забирала міліція, але щоразу мати сплачувала хабарі, і їх відпускали.

Коли дітей забрали останній раз, мати залишила одну з сестер у міліції, а Наталю забрала та віддала іншій жінці, яка відвезла дівчину до іншого міста, в якому жебракували на вокзалі.

Тоді Наталю знову забрала міліція.

(Коментар соціального робітника: коли дівчину було заарештовано, вона була одна і не могла пояснити, що з нею відбулося.)

Історія 3

Ольга проживала в Рівненській області зі своєю трирічною донькою. Вона працювала, але отримувала дуже малу зарплату. Її знайома порекомендувала Ользі своїх друзів, які запропонували їй поїхати до Польщі на заробітки.

Один із цих друзів сказав, що в Польщі Ольга збиратиме пожертви для благодійної діяльності і що це буде легально. Він запропонував зарплату 150 доларів, безкоштовне житло, їжу та одяг, а також пообіцяв, що робота буде нескладною. Ці люди підготували всі документи, зробили візи та сплатили за проїзд до Польщі.

Після приїзду «роботодавець» пояснив Ользі та іншій жінці, яка приїхала зі своїми дітьми для такої самої роботи, що насправді вони будуть робити. Жінки мусили були жебракувати зі своїми дітьми й платити самотійно за житло та їжу, крім того, вони мали повернути йому борг. Хазяїн перевозив жінок з міста в місто.

Ольга була змушена працювати з донькою. Коли вона відмовилася це робити, їх обох побили, і доньку забрала дружина хазяїна. Після цього Ользі не дозволяли бачитися з донькою. Це було зроблено для того, щоб вона не втекла. Ольга була змушена працювати 12–14 годин на день без відпочинку, незважаючи на погоду та її фізичний стан. Трафікери нічого не платили їй.

Ольга вимагала зустрічі зі своєю донькою, але їй відмовляли. Хазяїн віддали дівчину іншій жінці, яка з нею жебракувала. Одного разу їх зупинила

поліція для перевірки документів, внаслідок чого дитину забрали та віддали до дитячого будинку.

Ольга дізналася, що її донька більше не знаходиться в руках трафікерів і почала її розшукувати. Вона дізналася, що дитина живе в дитячому будинку вже 6 місяців. Ольга втекла і з допомогою однієї польської жінки звернулася до поліції та громадської організації. За 6 місяців вона змогла забрати дитину з дитячого будинку. Вони повернулися в Україну без грошей. Польська поліція відкрила кримінальну справу проти торгівців людьми.

Історія 4

Навесні 2005 року я познайомився з Василем. Він шукав робітників для праці на лісопилці в Росії. Мені дуже потрібні були гроші, бо завод, на якому я працював, закривався, і мене звільняли.

Василь пояснив, що йому потрібні четверо людей, які мають досвід роботи. Ми обговорили зарплату на місці та погодилися працювати за 700 доларів. Також було домовлено, що їхати треба скоро. Разом з іншими трьома робітниками я зустрівся з Василем на станції, і ми поїхали потягом до Москви, де нас зустріли люди на мікроавтобусі, і вже ввечері ми приїхали на місце.

Це було закинуте село, де ніхто вже давно не жив. Майже всі будинки були старі та напіврозвалені. Нам сказали, що жахливі умови проживання – тимчасові, і що скоро нам побудують барак; до того часу ми мали жити в сараї. Ми повірили в це і почали працювати. У нас забрали документи, як нам сказали, для реєстрації. Ми працювали по 16 годин на день. їжу приносили із затримками, раз на день. Інколи ми їли черствий хліб по кілька днів.

Коли ми спробували протестувати, охоронці побили нас і сказали, що ми раби, і тих, хто буде ще протестувати, відведуть у ліс, уб'ють і закопають як собак. Ми намагалися втекти; але в нас не було документів, навкруги був ліс, а до найближчого села - 60 км. Нас впіймали та жорстоко побили, на нас спускали собак і позбавляли їжі. За чотири дні ми оговталися й почали працювати без жодної мрії про гроші. Єдиним нашим бажанням було повернутися додому якомога швидше.

Наприкінці літа сталася трагедія. Ми різали дуб, і велика дровина зіскочила з машини. Двох чоловіків було поранено, і це диво, що вони 132 взагалі залишилися живими: в одного були поламані ноги, в іншого – ребра. Ніхто не надавав їм жодної медичної допомоги. Охоронці принесли деякі ліки, а ми самі наклали шини.

Після цього випадку нас відвезли на залізничну станцію, дали квитки та відправили додому. Нам пригрозили, що якщо ми підемо в міліцію, вони знайдуть нас і покарають.

Історія 5

Я працював у школі разом із дружиною. Наша зарплата була дуже низькою, тому я вирішив шукати роботу за кордоном.

Я прочитав оголошення в газеті про фірму, яка набирала людей для роботи на заводі в Польщі. Під час зустрічі на фірмі, яка відбувалася в їхньому офісі (орендована квартира), Анатолій та Олена, представники фірми, розповіли нам про хороші умови праці та проживання, які пропонувалися там, а також про відпустку. Вони були дуже ввічливі, запропонували каву. Вартість послуг становила чотириста доларів за працевлаштування, інформацію та організаційні послуги.

Пізніше я поїхав до Польщі разом з Анатолієм та дев'ятьма іншими людьми (чоловіками та жінками). Після прибуття нас поселили в одноповерховому будинку. Умови проживання були жахливі: підлога провалювалася, на стінах ріс грибок. У кінці коридору був один туалет, кілька раковин та душ. Українці працювали в нічну зміну, а поляки – вдень, тому що власник боявся поліції. Це було також причиною того, як він пояснював, чому нам не дозволяли виходити за межі території, що була огорожена й охоронялася з усіх сторін.

Це була невеличка приватна фабрика з виробництва шкіри. Ми працювали у дубильному цеху. Крім того, що робота була фізично важка, ми часто втрачали свідомість і страждали на головний біль через специфічний запах шкіри та хімікатів. Ми думали, що зможемо пристосуватися до роботи вночі, запаху та фізичних навантажень, але нас ще й постійно принижували. Начальник зміни постійно кричав на нас, наглядачі весь час дивилися, щоб ніхто не підіймав голови й не розмовляв. Над нами просто знущалися. Щоденна норма була нереальною, тому ніхто ніколи не міг її виконати. Нас за це карали.

Нам не сплачували за перші три місяці, але сказали зачекати через якісь тимчасові проблеми. Коли ми нарешті втратили терпіння, то почали вимагати наші гроші. Власник прийшов до нас і спробував пояснити, але його ніхто не слухав, люди вимагали зароблене. Тоді власник покликав охоронців та змінив тон і тему розмови. Він сказав, що ми з'їдали більше, ніж заробляли, що жодного разу не виконали норму й через те він мав збитки. Крім того, він заплатив за нас українській фірмі, тому ніхто не міг піти, доки не відробить усі борги.

Почувши це, ми почали кричати та намагалися пробитися через охоронців. Упродовж трьох днів ми страйкували – нас били за це, використовували проти нас сльозогінний газ, нам погрожували розправою над нашими родичами.

Ми підготували план втечі, але допоміг випадок. На фабриці сталася пожежа. Власник злякався, що поліція про все дізнається, тому наказав нам спакувати речі за п'ять хвилин. Він відвіз нас до найближчого міста та лишив там. Ми не мали грошей для повернення додому, тому шукали способів заробити. Я працював на фермі й через два місяці повернувся додому.

Історія 6

Коли моя мама знайшла собі нового чоловіка, я жила з людьми, з якими познайомилася в лікарні. Вони зустріли Миколу в електричці і, мабуть, дали

йому свою адресу, тому що невдовзі він прийшов у гості. Спочатку Микола поведився нормально, але, сп'янівши, згвалтував мене та доньку господарів. Він забрав мене до Києва й обіцяв, що відвезе до моєї рідної матері. Мені тоді було 14 років.

У Києві Микола закритив мене в підвалі будинку, де тримав 2 місяці. Він приходив щодня й приносив об'їдки. Одного разу він прийшов п'яний і згвалтував мене, після чого сказав, що я мушу заробити для нього грошей, і тільки тоді він мене відпустить. Він змусив мене працювати на шосе проституткою, обслуговуючи водіїв, незважаючи на погоду та стан мого здоров'я. На нього працювали й інші дівчата. Це тривало понад рік. Він погрожував мені, що вб'є мою маму, якщо я втечу ще раз після кількох моїх спроб. Я почала думати про самогубство, щоб звільнитися від цього жаху та врятувати життя моєї мами. Тому одного разу я кинулася під машину.

Дмитро, водій машини, на щастя, зупинився до того, як машина могла серйозно вдарити мене. Він забрав мене з собою, але я нічого йому не розповіла. Ми поїхали до аптеки, де він купив мені заспокійливе, і я заснула. Дмитро залишив мене у себе в гаражі й написав записку, щоб я не хвилювалася, коли прокинуся. Пізніше він допоміг мені знайти кімнату в місті та роботу на ринку. Я повернула йому гроші за кімнату.

Але потім Микола знайшов мене на ринку та знову почав погрожувати. Мені довелося повернутися до нього. Усе, що я купила собі, поки працювала, він забрав і роздав іншим дівчатам. Я знову стояла на трасі.

Дмитро почав розшукувати мене, коли не знайшов ані у квартирі, ані на ринку. Він знайшов мене на трасі, і тоді я йому все розповіла. Ми разом пішли до міліції й подали заяву. Інші дівчата також хотіли свідчити; одну з них було вбито, а інша зникла.

Історія 7

Я – мати-одиначка. Коли народила доньку, то якийсь час не працювала. Я шукала роботу, але це було складно, тому що наше місто маленьке й там немає достатньо вакансій. Багато людей працювали за кордоном, і я була теж не проти поїхати заробити. Я навіть сподівалася знайти там кохання.

Я вирішила поїхати до Польщі через фірму, яка влаштовувала там на роботу. Але нас обдурили; ніхто не зустрів нас там і не запропонував роботу. Мені довелося шукати роботу за допомогою польської фірми, яка підшукувала роботу для українців. Мені запропонували роботу в пекарні.

Працювати треба було в складних умовах, без вихідних, більше восьми годин на день, і моя зарплата була значно меншою ніж запропонована. Я хотіла справити враження на своїх роботодавців, сумлінно виконувала роботу. Але цього ніколи не було достатньо: власник регулярно вираховував гроші з моєї зарплатні з різних причин. Я хотіла піти від нього, але не змогла - мене повернули, побили та пояснили, що я мушу відробити 3 тисячі доларів, які було сплачено за мене. Я відмовлялася повірити в те, що хтось просто купив мене. Запропонувала власникові подзвонити додому, сказала, що батьки знайдуть

гроші, щоб заплатити за мене. Коли я спробувала втекти наступного разу, мене знову побили і закрили в кімнаті. Після цього мене ввели на роботу вдень і закривали вночі. Після останньої спроби втекти мене дуже сильно побили, зламали два пальці. Ніякої медичної допомоги не надали. Інші працівники зробили мені пов'язку й допомагали на роботі. Вони просили припинити спроби втекти, тому що через це в них також були неприємності.

Я працювала в пекарні вісім місяців і повернулася додому за допомогою польської поліції. Хтось із місцевих жителів поскаржився на пекарню, і поліція приїхала та звільнила всіх.

Я розповіла своїм батькам про те, що зі мною сталося. Але вони мене не зрозуміли й благали нікому більше про це не казати. Я не можу знайти роботу, а працювати пекарем більше не хочу. Коли мама хоче щось спекти, я йду з дому, бо не можу навіть дивитися на тісто. Воно нагадує мені про те, через що я пройшла.

ВРАЗИКИ ОГОЛОШЕНЬ З ПРОПОЗИЦІЯМИ ПОЇЗДОК ЗА КОРДОН

ПОВАННЯ ЗА КОРДОНОМ
 в Зарубіжжя до вступу Великобританії, Канади, США, Польщі, Італії, Іспанії, Португалії, Греції, Франції, Австрії, Швейцарії, Данії, Швеції, Норвегії, Швеції та Швейцарії
 в Англію, Іспанію, Італію, Грецію, Францію, Австрію, Швейцарію, Данію, Швецію, Норвегію, Швецію та Швейцарію
 в Данію, Австрію, Швейцарію, а також у Франції та на Мальді
 Тел.: 03 441 11 11 11 Факс: 03 441 11 11 11

БЕСПЛАТНОЕ ТРУДОУСТРОЙСТВО ИРАК
 3/4 от 2200 у.е. в месяц, кредит, строители не ниже 4 разряда, до 45 лет, ОП не менее 5 лет
 Тел.: 03 441 11 11 11 Факс: 03 441 11 11 11

Мы поможем Вам уберечься от ошибок и обмана.
 Ув. дамы и господа! предлагаем 100% трудоустройство в Киеве, России (срочно требуются строители и подсобники для работы в Москве и обл.), Чехии, Португалии, Испании, Италии, Греции, Финляндии (множество вакансий еженедельный выезд в сопровождении руководителя группы) Открытие виз в страны Шенгена, Чехию и др.
99,9% выход ВИЗ
 Обучение, туры, Гарантированные бизнес-туры в Англию, Канаду, Новую Зеландию, Австралию, Ирландию, Автобусные рейсы (доступные цены). Бесплатные консультации, многолетний опыт работы, индивидуальный подход высококвалифицированных менеджеров к каждому клиенту!
МЫ С ВАМИ 9 ЛЕТ!
 ИДЕМ ВАС ПО АДРЕСУ:

МОЛОДЕЖНІ ПРОГРАМИ:
 • AU PAIR (18-28 років) + робота в сільському господарстві, Франція, Австрія, Німеччина, Данія, Швеція, Ірландія, Mother's Help program
ЛІТНІ ВОЛОНТЕРСЬКІ ТАБОРИ:
 • Франція, Німеччина, Італія (5% знижка для студентів, зарплатні та медична Live-in-сервіс)
ІМІГРАЦІЙНА ПРОГРАМА
 • для виправданого та легального Live-in-сервісу в Канаді (http://services.probece.com)
ТУРИСТИЧНІ ПРОГРАМИ:
 • Зустріч Нового року та Різдва, в Канаді (http://services.probece.com)
 • З'їжджені на приватних курортах Європи.

Работа в лучших клубах Японии
ДЛЯ ДЕВУШЕК ОТ 18 ДО 28
 Работавшие в Японии, приглашаются вне конкурса Быстрое оформление документов Все расходы за счет компании
 Тел.: 03 441 11 11 11 Факс: 03 441 11 11 11

ТРЕБУЕТСЯ домохозяйка-няня в семью США, мужчина - разнорабочий. АВИА оплачиваем. Возраст 30-64 лет. Работа в Великобритании. Тел.: 03 441 11 11 11 Лиц. МПСТУ №

Замуж за иностранца?
 Хотите ли Вы познакомиться, встретиться и выйти замуж за мужчину Вашей мечты из Америки или Европы?

ВИЗЫ ШОП-ТУРЫ ПО УКРАИНЕ
ВЕЛИКОБРИТАНИЯ ИРЛАНДИЯ СТРАНЫ ШЕНГЕНА и другие
БЕСПЛАТНОЕ ОБУЧЕНИЕ В ГЕРМАНИИ
 (перспектива ПМЖ)
 Тел.: 03 441 11 11 11 Факс: 03 441 11 11 11

— профессиональная международная служба знакомств приглашает Вас стать нашей клиенткой!
Для Вас БЕСПЛАТНО*:
 E-mail, консультации, переводчик и фотограф, помощь в перелете консультантом Ваших фотографий (*+дискета с электронным вариантом Ваших фотографий)
 Приходите к нам в офис! Мы поможем Вам и сделаем Ваши профессиональные фото.
С нами Вы встретите свою судьбу!
 * Все иречисленные виды услуги оплачиваются мужчинами, заинтересованными во встрече с Вами

РЕАЛЬНАЯ РАБОТА НОРВЕГИЯ
НЕФТЕПЛАТФОРМЫ
 для мужчин по специальностям: бригадир, крановщик, рабочий палубы, главный механик, моторист, диспетчер, рабочий, помощник буровицника, складской рабочий, главный бригадир, капитан баржи, инженер баржи, команда охотки, инженер по буровой, механик, помощник морского инженера - инженер-гидравлик.
 Зарплата: от 300 у.е./сутки, контракт 1 год.
БСЛУЖИВАЮЩИЙ ПЕРСОНАЛ:
 техник; водитель, радиооператоры.
 Зарплата: от 100 у.е./сутки
ДЛЯ ЖЕНЩИН:
 обслуживающий персонал, служакше гостиниц, горничные, уборщицы, повара, официанты.
 Зарплата: от 100 у.е./сутки
 Оформление, доставка документов работодателям, информационное

AU-PAIR МОЛОДЕЖНАЯ ПРОГРАММА В ГЕРМАНИИ
 Франция, Швеция и других странах Европы. Проживание в семье, ежесуточные карманные деньги. Возможен поступить в вуз. Стоимость программы в Германии - 400 грн., во Франции - 520 грн., в других странах - 700 грн.

МОЛОДЕЖНЫЕ ПРОГРАММЫ
 от 400 грн.
 курсы немецкого 140 грн/мес
 Высокое образование в Германии
 год в США для школьников
 Мок & Travel
 Тел.: 03 441 11 11 11 Факс: 03 441 11 11 11

РОЛЬОВА ГРА «ЯК ВЛАШТУВАТИСЯ НА РОБОТУ»

Для кращого розуміння проблем і потреб потерпілих від торгівлі людьми, пошуку етичних рішень та формування вмінь та навичок самостійно долати труднощі доцільно запропонувати соціальним працівникам і потерпілим від торгівлі людьми рольову гру «Як влаштуватися на роботу». Наведемо її зміст.

Час проведення: 2 години

Необхідні матеріали: маркери, папір А 4, фліп-чарт.

План

1. Вступне слово тренера, пояснення (5 хв.).
2. Розподіл ролей (5 хв.).
3. Проведення гри (1 год. 10 хв.).
4. Обговорення (30 хв.).
5. Аналіз та висновки (10 хв.).

Вступне слово тренера:

Сьогодні ми з вами будемо грати у гру, яка називається «Як влаштуватися на роботу». Це досить типова життєва ситуація, з якою майже всі ми стикались. Складність сьогоденної гри полягає в тому, що на роботу буде влаштовуватись людина, потерпіла від торгівлі людьми (у неї немає паспорту, ідентифікаційного коду, фотографій, медичної книжки, трудової книжки). Мета нашої гри – краще зрозуміти проблеми та потреби людей, потерпілих від торгівлі людьми, а також навчитися самостійно приймати рішення.

В нашій грі є ролі:

1. Особа, потерпіла від торгівлі людьми.
2. Соціальний працівник.
3. Представник служби зайнятості.
4. Працедавець.
5. Представник паспортного столу.
6. Працівник фотоательє.
7. Працівник поліклініки.
8. Директор соціальної служби.
9. Представник податкової служби.
10. Представник ощадного банку.
11. Спостерігачі (2-5 осіб).

Будь ласка, зробіть вибір, хто ким хоче бути. Зараз я роздам вам листочки з ролями і ви зможете протягом 5 хвилин ознайомитись, що потрібно буде робити кожному учаснику. Після цього ви зможете задати мені питання.

Коли всі робочі моменти з'ясовані, тренер дає команду почати гру.

Роль № 1: Особа, потерпіла від торгівлі людьми

Особа (X), яка потерпіла від торгівлі людьми, пройшла курс реабілітації і хоче влаштуватися на роботу. Вона консультується з цього приводу з соціальним працівником, який здійснює соціальний супровід (за бажанням клієнта), і соціальний працівник радить стати на облік до центру зайнятості. У X немає паспорту, ідентифікаційного коду, фотографій, медичної книжки, трудової книжки. У X є реєстрація за місцем проживання, диплом про освіту. X хоче працювати помічником повара.

X проходить співбесіду і збирає документи для зарахування на роботу.

Роль № 2: Соціальний працівник

Соціальний працівник є державним службовцем. Він здійснює соціальний супровід (за бажанням клієнта) до різних установ. Звертає увагу на настрій, самопочуття та бажання клієнта. Допомогає клієнту дізнатися певну інформацію, прийняти правильне рішення, вирішити фінансові питання (оплата фотографій, штрафів тощо – це можуть бути кошти потерпілої людини, кошти з проекту соціальної служби т. ін.).

Роль № 3: Представник служби зайнятості

Представник Центру зайнятості інформує особу X про наявність пропозицій щодо робочих місць, надає контакти працедавця.

Для постановки на облік у центр зайнятості необхідні наступні документи:

1. Паспорт.
2. Трудову книжку.
3. Диплом.
4. Ідентифікаційний код.

Роль № 4: Працедавець

Працедавець проводить бесіду з особою X. Запитання у співбесіді: освіта, стаж роботи, особисті якості, чому саме ця робота і т.ін.

Особа X проходить співбесіду, працедавець повідомляє, щоб вона потелефонувала через 2 дні, дізналась результати співбесіди.

Після цього особі X повідомляється, що вона прийнята на роботу і їй необхідно через 7 днів подати наступні документи:

1. Паспорт.
2. Трудову книжку.
3. Медичну книжку.
4. Фотографії (2 шт.).
5. Документ про освіту.
6. Ідентифікаційний код.
7. Реєстрацію за місцем проживання.

Роль № 5: Представник паспортного столу

Представник паспортного столу інформує особу X, що для отримання паспорта необхідно написати заяву про втрату паспорта, заплатити штраф у

сумі 60.00 грн. до ощадного банку, надати 2 фотокартки. Представник паспортного столу має видати довідку про втрату паспорту. Паспорт можна отримати через 7 днів.

Режим роботи паспортного столу:

Понеділок 10.00–13.00.

Середа 14.00–16.00.

П'ятниця 10.00–13.00.

Роль № 6: Працівник фотоательє

Представник фотоательє робить фотографії, інформує особу X, що фотоательє працює: понеділок–п'ятниця з 9.00 до 18.00, вартість 4 фотографій – 10.00 грн. (звичайне фото), 20.00 грн. (термінове фото).

Роль № 7: Працівник поліклініки

Для отримання особою X (необхідний паспорт) медичної книжки дільничний терапевт дає направлення на аналізи та проходження спеціалістів, після чого результати заносяться в медичну книжку і завідуючий поліклінікою ставить підпис і печатку. Для гри можна прийняти, що людина просто приходить на прийом до терапевта і отримує медичну книжку.

Роль № 8: Директор соціальної служби

Директор соціальної служби є державним службовцем. Він контролює роботу соціального працівника, допомагає йому у вирішенні питань, що стосуються соціального супроводу особи X.

Роль № 9: Представник податкової служби

Представник податкової служби інформує особу X, що податкова служба працює понеділок – п'ятниця з 9.00 до 18.00. Для отримання ідентифікаційного коду необхідно подати паспорт і заповнити заяву. Результат можна отримати через 2–3 дні.

Роль № 10: Представник ощадного банку

Представник ощадного банку приймає платежі на оплату фотографій, штрафів тощо. Ощадний банк працює кожного дня крім неділі з 9.00 до 19.00, перерва з 13.00 до 14.00.

Роль № 11: Спостерігачі

Спостерігачі – це учасники, які відслідковують хід гри, відмічають, що сподобалось, що можна було змінити, фіксують інформацію на папері, не втручаються у хід гри.

Приблизний план розвитку гри:

1. Особа X пройшла курс реабілітації і приймає рішення влаштуватись на роботу. З цим питанням вона звертається до соціального працівника.
2. Соціальний працівник радить стати на облік до центру зайнятості.

3. Особа Х починає збирати документи, соціальний працівник допомагає у цьому.

4. Перше, що необхідно зробити, це звернутись до паспортного столу, написати заяву про видачу нового паспорту, сплатити штраф, надати фотокартки.

5. Після отримання паспорту отримати ідентифікаційний код у податковій.

6. Подати документи для постановки на облік до центру зайнятості.

7. Після співбесіди з працедавцем, оформити медичну книжку, подати всі необхідні документи за новим місцем роботи.

Наприкінці гри необхідно, щоб кожний учасник психологічно звільнився від тієї ролі, яку виконував. (Наприклад, «Я не працівник ощадного банку, а ...»).

Після закінчення гри всі учасники сідають в коло. Першим ділиться враженнями, відчуттями особа Х, потім соціальний працівник, всі інші учасники гри. Останніми говорять про свої враження спостерігачі. Під час обговорення важливо почути думку кожного. Питання, які обговорюються: що відчували, чи почувалися зручно, що було важко, що було легко.

Тренер аналізує почуту інформацію, порівнює ігрову ситуацію з тим, як це може відбуватися в реальному житті, в яких ситуаціях необхідно підтримувати клієнта, допомагати йому, а в яких давати можливість самостійно прийняти рішення.

10 МІФІВ ПРО ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ

Багато людей знають про проблему торгівлі людьми – з повідомлень у пресі, соціальної реклами на телебаченні, білбордів... Але мало хто усвідомлює її масштаби, а тим більше може припустити, що це станеться саме з ним.

«Українська правда. Життя» з допомогою Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні та Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда-Україна» визначили 10 найпоширеніших міфів стосовно торгівлі людьми.

Міф перший: зі мною такого не станеться

Існує стереотип, що лише малоосвічені люди можуть стати жертвами торговців людьми. "Зі мною такого не станеться", – так зазвичай кажуть студенти, до яких приходять з лекціями фахівці громадських організацій з протидії торгівлі людьми. Більшість з них не усвідомлює того, що саме молоді люди від 18 до 25 років становлять групу ризику, адже саме вони – майбутні випускники коледжів і університетів невдовзі зіткнуться з проблемою працевлаштування, чіпляючись за будь-яку можливість заробити гроші.

За статистикою МОМ, 54 % жертв торгівлі людьми мають вищу або неповну вищу освіту.

«П'ять років тому вербувальники працювали відкрито, по великим містам. Вони просто підходили до людей на вулиці і пропонували роботу за кордоном – розповідає координатор Національної гарячої лінії з питань запобігання торгівлі людьми Ірина Огороднійчук. – Зараз вони перебралися в регіони, де не вистачає інформації».

До того ж сучасні работоргівці стали значно винахідливішими і почали використовувати нові способи вербування. Наприклад, нещодавно на телефон гарячої лінії зателефонував чоловік із Луганська і розповів, що деяка організація запрошує дівчат працювати на Ямайку, прикриваючись іменем Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда», який, власне, і координує Національну гарячу лінію...

Загалом у світі від торгівлі людьми потерпає близько 800 тисяч чоловіків, жінок та дітей щороку. Торгівля людьми – це кримінальна індустрія, яка нині займає третє місце за розмахом і швидкістю зростання.

Міф другий: друзі та родичі не можуть виявитися замішаними в торгівлі людьми

Друзі і родичі – це люди, яким найбільше довіряють. Якщо людина не завжди повірить сумнівному оголошенню у місцевій газеті, то вона схильна вірити словам своїх знайомих. Іноді вербувальники і самі не знають, що вони залучені у сферу торгівлі людьми.

Останнім часом сформовано нову стратегію вербування, коли людину, що пропрацювала деякий час на експлуататора, відпускають за умови, що замість

себе вона приведе двох-трьох інших "працівників". Залякані жертви повертаються додому і замість того, щоб сповістити правоохоронні органи, проводять своєрідну рекламну кампанію серед своїх друзів та далеких родичів.

За інформацією МОМ, в Україні 17 % постраждалих були продані в рабство своїми ж друзями, партнерами чи колегами.

Міф третій: потенційні жертви експлуатації знають, що їх може очікувати і готові до цього

Ірина Огороднійчук пригадує випадок, що стався минулого року, коли за телефоном гарячої лінії звернулася молода дівчина.

Її та ще трьох її подруг запрошували танцювати у російському VIP клубі. Уже під час розмови стало зрозуміло, що дівчат запрошують зовсім не танцювати, але як фахівці гарячої лінії не намагалися переконати молоду панянку, вона відмовлялася їм вірити.

Проте номери телефонів російських організацій, що займаються захистом постраждалих від торгівлі людьми, все ж взяла.

Через тиждень зателефонували з російської організації і попросили забрати дівчат. Потрапивши до так званого «VIP клубу», дівчата були змушені займатися проституцією. У них були вилучені всі документи і особисті речі, обмежена їхня свобода.

Дивом одній із них вдалося зателефонувати російській організації і за тиждень дівчат звільнили із сексуального рабства, в яке вони потрапили. По приїзді до Києва, танцівниці були настільки шоковані, що довго не могли наважитися розповісти, що з ними сталося за кордоном.

Така ситуація є поширеною, і рожеві окуляри, через які дивляться на роботу за кордоном, часто перетворюються чорну пов'язку на очах у жертви.

Міф четвертий: робота у сусідній Росії є менш ризиковою, ніж у Туреччині

Росія, в очах багатьох українців, досі є «братньою державою», яку навіть важко вважати «закордоном». Відсутність візового режиму, володіння мовою і нібито заможніше життя російських громадян, підштовхує наших співвітчизників погоджуватися на сумнівні пропозиції.

Тим не менш, Росія зараз – основна країна призначення для українських жертв. На її територію припадає 37% потерпілих (дані МОМ 2007–2008 років).

Друге місце займає сусідня Польща (20%). Щоправда підписання договору про легальне працевлаштування між Україною і Польщею дає надію на зменшення ризику потрапляння до тенет работоргівців, але лише за умови, якщо майбутній працівник ретельно перевіряє діяльність фірми і всі необхідні документи (наприклад, ліцензію, копію дозволу на працевлаштування громадян України, трудовий договір зрозумілою мовою тощо).

На третьому місці – Туреччина.

Міф п'ятий: торгівля людьми обов'язково включає перетин державного кордону

Не обов'язково їхати за кордон, щоб впасти в залежність від експлуататора. За статистикою МОМ, у 2008 році 4% постраждалих від торгівлі людьми потрапили у рабство у межах України.

Найбільше від цієї проблеми страждають діти – одна з найбільш уразливих верств населення. Для того, аби потрапити у неволю, їм не потрібно перетинати кордон – пройдіться лише вулицями вашого міста і зверніть увагу на дітей-жебраків...

А восени минулого року у Чернівецькій області було затримано групу сутенерів, які направляли дівчат до Києва займатися проституцією. Вербувальники ходили по барам і нічним клубам Чернівців, знайомилися з дівчатами і пропонували їм хорошу роботу по догляду за дітьми у Києві, обіцяючи непогані гроші. Найбільшу увагу вони звертали на неповнолітніх дівчат із інтернатів або неблагополучних сімей.

У столиці дівчат селили разом з охоронцем на орендованій квартирі і машиною відвозили до клієнтів, знущаючись за будь-яку провинність, піддаючи дівчат залякуванню і тортурам. Троє із п'яти дівчат, що стали жертвами сексуального рабства, були неповнолітніми.

Міф шостий: у рабство потрапляють лише жінки здля сексуальної експлуатації

За статистичними даними МОМ, з 820 випадків торгівлі людьми у 2008 році, 625 постраждалих особи були жінками, і 195 чоловіками.

24% чоловіків – це досить великий показник, адже чоловіки менш схильні шукати допомоги, ніж жінки: вони вважають себе сильними і здатними захистити себе, тому пункт перший «зі мною такого не станеться» стосується їх у першу чергу.

Багато тих, хто постраждав від сексуальної експлуатації не усвідомлюють себе як жертв злочину і вважають, що їм просто не пощастило із працедавцем!

Більшість чоловіків була залучена до трудової експлуатації, але траплялися випадки залучення до жебрацтва, сексуальної експлуатації, вербовки військовими в гарячі точки і торгівлі органами.

Олександр зі Львова нелегально виїхав до Іспанії разом з дружиною і працював там на будівництві. Одного разу він упав з драбини і сильно забився.

Звичайно, ніякої страховки у нього не було, а працедавець умив руки. Коли чоловік повернувся зі шпиталю, виявилось, що у Олександра вирізали нирку.

Це ніяк не в'язалося з висновком лікарів про струс мозку і незначну гематому. Винних шукають до цього часу.

Міф сьомий: довести вину і покарати торгівців людьми неможливо

Торгівля людьми – це кримінальний злочин, що в Україні, як і у багатьох країнах світу, карається ув'язненням від 5 до 15 років із конфіскацією майна. А у деяких державах, наприклад США та Канаді, – довічним ув'язненням.

За 2008 рік було порушено 322 кримінальні справи і винесено 83 вироки за статтею 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини» Кримінального кодексу України.

Серед них є успішні історії покарання злочинів, як історія Дарини. Родичка 15-літньої Дарини (ім'я змінено), мати якої зловживала алкоголем, переконала дівчинку поїхати хатньою робітницею до Туреччини.

У Стамбулі злочинниця передала дівчинку до рук сутенерки, яка, забравши всі документи, тримала Дарину під наглядом. Вона відвозила її до клієнтів, а за спроби втекти чи украсти документи, сутенерка знущалася над нею, біла і топила у воді.

Над Дариною зжалився коханець сутенерки і допоміг їй втекти. По приїзді додому, Дарина розповіла все своїй бабусі, і вони разом звернулися у міліцію. Слідство тривало близько чотирьох місяців.

В результаті родичка Дарини була засуджена до 5 років позбавлення волі та виплати грошової компенсації в розмірі 10 000 гривень, а Дарина була направлена для отримання соціальної допомоги до місцевої громадської організації, яка опікується постраждалими від торгівлі людьми.

Вона отримала реінтеграційну допомогу, включаючи супровід психолога, адвоката, соціального працівника. Нині дівчина працює, отримуючи компенсаційні витрати.

Проте не всі постраждалі від торгівлі людьми такі сміливі, як Дарина. Більшість намагається забути, що з ними сталося, вони бояться або ж морально не витримують затяжного судового процесу.

Так, Світлана (ім'я змінено), повернувшись в 2006 році із турецького полону, спершу хотіла викинути всі неприємні спогади із пам'яті, а потім вирішила, що злочинці мають бути покарані і звернулася в правоохоронні органи.

Справа триває до цього часу, але до суду іще далеко. «Я втомилася кожного разу дивитися в обличчя цим людям. Я просто боюсь» – розповідає Світлана.

Міф восьмий: торгівля людьми обов'язково включає застосування сили

Трафікери використовують психологічний примус, який може виявитися значно ефективнішим за фізичні розправи.

«Постраждалим обіцяють, що їх випустять після того, як вони відпрацюють «борг», який лише росте. Людина вірить і працює, працює... Або, наприклад, якщо постраждала особа з невеликого села, де всі одне одного знають, експлуататори можуть застосовувати метод залякування: мовляв, якщо ти не зробиш того, що тобі кажуть, ми розвісимо твоє оголене фото по всьому селу», – розповідає Ганна Антонова, співробітник Програми протидії торгівлі людьми МОМ в Україні.

Нині деякі торгівці людьми тримають своїх «працівників» лише до кінця терміну закінчення візи, відправляють додому для її поновлення, а потім, внаслідок залякувань або боргової залежності, змушують їх повертатися.

Інколи жертвам приплачують якийсь мізер, через що вони починають відчувати себе причетними.

Моральний тиск, залякування, погрози вчинити шкоду рідним, вилучення документів, використання психотропних речовин складають неповний перелік різноманітних засобів впливу на жертву. А сила застосовується в останню чергу – кажуть фахівці.

Міф дев'ятий: потерпілим від торгівлі людьми ніхто не допомагає

Принаймні тридцять громадських організацій по всій Україні допомагають постраждалим від торгівлі людьми, надаючи медичну, психологічну та юридичну допомогу. В громадських організаціях працюють справді небайдужі люди, жертвам забезпечується конфіденційність і безоплатність послуг.

З 2002, за підтримки МОМ, було засновано Медичний Реабілітаційний Центр, а також 5 притулків для постраждалих від торгівлі людьми у регіонах. 91% потерпілих після проходження курсу реінтеграції були працевлаштовані або повернулись до навчання, і лише 2% виїхали за кордон з різних причин.

У рамках реінтеграції потерпілих було ініційовано програму навчання мікропідприємництву, за якою потерпілі отримали можливість започаткувати більше ніж 79 власних підприємств.

Національна гаряча лінія надає консультації з питань попередження торгівлі людьми, включаючи допомогу жертвам, інформацію з безпечного працевлаштування за кордоном, перевірку фірм–посередників тощо.

Номери гарячої лінії: 8 800 500 22 50 або 8 800 505 50 10 (зі стаціонарного телефона), 527 з мобільного Білайн, Київстар, Лайф, або МТС. Всі дзвінки на ці номери у межах України безкоштовні.

Міф десятий: держава виділяє достатньо коштів на боротьбу з торгівлею людьми в Україні

На жаль, українська держава не виділяє окремого фінансування на реінтеграцію постраждалих від торгівлі людьми, незважаючи на те, що існує Державна програм проти торгівлі людьми до 2010 року з фінансуванням приблизна у півтора мільйони гривень. Ця сума розрахована на 24 області і Крим терміном на п'ять років і використовується в основному на превентивні заходи.

Допомога постраждалим у такій ситуації стає можливою лише завдяки міжнародним фондам.

Представництво МОМ в Україні оцінює потребу у фінансуванні лише на реінтеграцію потерпілих від торгівлі людьми (не включаючи витрати на попередження торгівлі людьми та кримінальне переслідування злочинців) у сумі від 25 тисяч гривень в рік на кожен область.

**ПЕРЕЛІК ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У НАПРЯМІ ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
(за інформацією МОМ)**

ОРГАНІЗАЦІЯ	АДРЕСА
Апостолівська районна організація Дніпровської спілки молоді <i>Олена Семенас, Лариса Лепеха</i> Тел.: 38 (056556) 9-10-32 Моб.: 38 (095) 791-24-75 E-mail: apos_crl@mail.ru	53802, Дніпропетровська обл., м. Апостолове, вул. Набережна, 18, кімн. 45
«Джерело надії» <i>Алла Студілко</i> Тел.: 38 (0432) 53-10-94 Моб.: 38 (067) 35-57-61 E-mail: allasourse@mail.ru	21010, м. Вінниця, вул. 1 туп. Петрусенко, 8а
«Прогресивні жінки» <i>Наталя Козлова</i> Тел.: 38 (0432) 59-20-47 Гаряча лінія: 38 (0432) 35-85-60 Факс: 38 (0432) 57-02-21 E-mail: progress@mail.vinnica.ua	21050, м. Вінниця, вул. 1 Травня, 53, кв. 1
«Чоловіки проти насильства» <i>Володимир Козлов</i> Гаряча лінія: 38 (0432) 59-20-47 Факс: 38 (0432) 57-02-21 E-mail: progress@mail.vinnica.ua	21050, м. Вінниця, вул. 1 Травня, 53, кв. 1.
ВРОГ ЦП «Берегиня» <i>Галина Бурова</i> Тел.: 38 (051235) 9-17-60, 9-10-60 E-mail: babin@vrd.mk.ua	56301, Миколаївська область, смт Врадіївка, вул.Маяковського, 95
«Жіночий інформаційно- координаційний центр» <i>Ганна Вой ніч, Олена Моргун</i> Гаряча лінія: 38 (056) 370-58-68 Тел.: 38 (056) 370-25-35 Тел./факс: 38 (056) 370-25-50 E-mail: h.morgun@gmail.com http://www.dwicc.org.ua	49044, м. Дніпропетровськ, вул. Барикадна, 21
Донецька обласна Ліга ділових і професійних жінок <i>Людмила Горова, Світлана Камінська</i>	83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45 83000, м. Донецьк, Донецький поштамт, а/с 3571

<p>Гаряча лінія: 38 (062) 334-34-00 Тел.: 38 (062) 334-20-43, 334-34-43 E-mail: postmaster@liga.donetsk.ua http://www.bpw.donetsk.ua</p>	
<p>Благодійний фонд «Карітас» УГКЦ <i>Олександра Козанкевич</i> Тел./факс: 38 (03244) 2-24-58 E-mail: karitas@mail.lviv.ua</p>	<p>Юридична адреса: 82200, Львівська обл., м. Трускавець, вул. С. Бандери, 19 Фактична адреса: 82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Чорновола, 4</p>
<p>Молодіжна асоціація громадянських ініціатив (МАІ) <i>Надія Луценкіна</i> Моб.: 38 (095) 353-16-32 E-mail: chirimsha25@rambler.ru; iniciatyvy@rambler.ru</p>	<p>86414, Донецька обл., м. Єнакієве, вул. Лермонтова, 94</p>
<p>«Авенір» <i>Вікторія Остапчук</i> Тел.: 38 (0412) 41-40-38, 36-21-70 E-mail: avenir_zt@rambler.ru</p>	<p>10001, м. Житомир, вул. Ватутіна, 75, оф. 6</p>
<p>Жіночий інформаційно-консультативний центр <i>Ірина Бабенко, Марія Климчук</i> Гаряча лінія: 38 (0412) 40-07-33 Тел.: 38 (0412) 40-07-31 Тел./факс: 38 (0412) 40-07-32 E-mail: wicc_iryuna@ukrpost.ua</p>	<p>12433, Житомирська обл., Житомирський р-н, смт. Озерне, 28</p>
<p>Центр громадсько-соціальних ініціатив <i>Валентина Васильєва</i> Тел.: 38 (0612) 63-89-65 E-mail: cgsi@yandex.ru</p>	<p>м. Запоріжжя Вул. Героїв Сталінграда, 42, кв. 65</p>
<p>Благодійний фонд «Карітас» УГКЦ <i>Наталя Козакевич</i> Тел./факс: 38 (0342) 77-99-89 E-mail: caritasf@il.if.ua</p>	<p>76439, м. Івано-Франківськ, с. Крихівці, вул. Крихівецька, 102</p>
<p>Асоціація «Емануїл» <i>Тетяна Христин ко, Галина Шефер</i> Тел.: 38 (044) 529-34-74, 205-52-22 Моб.: 38 (067) 508-58-84 Факс: 38 (044) 205-52-20 E-mail: Tatiana.Nicole@cbn-cis.org</p>	<p>03150, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 131а</p>
<p>Благодійний фонд «Товариство "Приятелі дітей"»</p>	<p>03055, м. Київ-55, а/с 282</p>

<p><i>Марина Крива</i> Тел./факс: 38 (044) 454-82-24,454-82-61 E-mail: ukrhuhtc@iptelecom.net.ua</p>	
<p>ВБФ «Віра. Надія. Любов» (УПЦ) <i>Павло Ляпін, Поанн Діде н ко</i> Тел./факс: 38 (044) 417-89-78 Моб.:38(050)469-69-10, 38(050)166-8-144 E-mail: pavlolapin@gmail.com http://www.fhl.org.ua</p>	<p>04080, м. Київ, вул. Юрківська, 40/5, кв. 21</p>
<p>ВМГО «Молодь може» <i>Ірина Мазур</i> Тел.: 38 (044) 418-50-02 Моб.: 38 (050)719-04-24 E-mail: ira@ucan.org; info@ucan.org http://www.ucan.org</p>	<p>04211, м. Київ, вул. Мате Залки, 4, оф. 12</p>
<p>ГО «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери "СОЦІУМ-XXI"» <i>Наталя Гусак, Дарина Богдан</i> Тел./факс: 38 (044) 425-77-82 E-mail: gusak_natalya@mail.ru</p>	<p>Юридична адреса: 04070, м. Київ, вул. Г. Сковороди, 2 Фактична адреса: 04070, м. Київ, вул. Волоська, 8/5, 4-й корпус, кімн. 298</p>
<p>Європейський молодіжний парламент – Україна <i>Олександра Андрусик, Олексій Оболенський</i> Тел.: 38 (044) 490-72-99 Моб.: 38 (067) 507-01-43 Факс: 38 (044) 490-72-99 E-mail: oberih@gmail.com; info@eur-ua.org 1 http://www.eur-ua.org</p>	<p>01004, м. Київ, вул. Горького, 236, кв. 46</p>
<p>Жіночий консорціум України <i>Олена Ерстенюк</i> Тел.: 38 (044) 203-64-72 Тел./факс: 38 (044) 456-89-34 E-mail: karija@bigmir.net</p>	<p>1057, м. Київ, вул. Довженка, 2, КМЦССМ, кімн. 53</p>
<p>«Карітас-Європа» <i>Наталя Ковалів</i> Тел./факс: 38 (044) 467-60-80 E-mail: natalia@caritas-ua.org</p>	<p>04071, м. Київ, вул. Костянтинівська, 22/17, оф. 15</p>
<p>«Карітас-Україна» Тел.: 38 (044) 467-60-80 Факс: 38 (044) 425-63-75 E-mail: ksena_caritas@ic.km.ua</p>	<p>04071, м. Київ, вул. Костянтинівська, 22/17, оф. 15</p>
<p>Міжнародний гуманітарний центр</p>	<p>01004, м. Київ, вул. Горького, 4/2</p>

<p>«Розрада» <i>Валентина Бондаровська</i> Тел.: 38 (044) 289-71-32, 234-83-68 E-mail: <i>bond@rozrada.kiev.ua</i></p>	
<p>Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна» <i>Національна гаряча лінія з питань торгівлі людьми: 8-800-500-22-50</i> Тел.: 38 (044) 205-36-94, 205-37-36 E-mail: <i>lastrada@ukrpack.net</i> <i>www.lastrada.kiev.ua</i></p>	<p>01015, м. Київ, вул. Січневого Повстання, 21, 19-й корпус, оф. 14</p>
<p>Товариство Червоного Хреста України, Національний комітет Леонора Кадом Тел.: 38 (044) 230-26-46 Тел./факс: 38 (044) 246-56-58 E-mail: <i>international@redcross.org.ua</i></p>	<p>01004, м. Київ, вул. Пушкінська, 30, ТЧХУ/МФЧХ/ЧП</p>
<p>«Школа Рівних Можливостей» <i>Ірина Конченкова</i> Тел.: 38 (044) 592-88-18, 240-43-26 Моб.: 38 (050) 526-96-96 E-mail: <i>gender@ukr.net</i></p>	<p>Поштова й контактна адреса: 02002, м. Київ, а/с 268 Юридична адреса: 01024, м. Київ, вул. Банкова, 2 Реальна адреса: Протасів Яр, вул. Волгоградська, 23, школа № 187 (3-й пов., каб. 32)</p>
<p>«Кіровоградська обласна служба з актуальних питань жіноцтва» <i>Олена Гаращенко, Марія Охріменко, Любов Дубіна – Програма з протидії торгівлі людьми</i> Тел.: 38 (0522) 36-10-33, 22-58-90 Факс: 38 (0522) 22-65-79, 22-65-06 E-mail: <i>nmet@library.kr.ua;</i> <i>omh@library.kr.ua</i></p>	<p>25006, м. Кіровоград, вул. К. Маркса, 24</p>
<p>«Апріліс» <i>Любов Ярова</i> Тел.: 8 (098) 285-49-29, 517-88-34 E-mail: <i>aprilis@bigmir.net</i></p>	<p>Київська обл., смт Коцюбинське, вул. Залізнична, 9, кв. 27</p>
<p>Красноармійська Ліга ділових і професійних жінок <i>Наталя Тихонова</i> Тел.: 38 (06239) 2-39-28 Факс: 38 (0623) 52-13-28 E-mail: <i>repetitorov@ukr.net</i></p>	<p>85307, Донецька обл., м. Красноармійськ, м-н «Сонячний», 10/54</p>
<p>«Жінки Донбасу»</p>	<p>91016, м. Луганськ,</p>

<p><i>Лілія Ковешнікова</i> Гаряча лінія: 38 (0642) 55-16-99 E-mail: <i>womdon@lg.velton.ua</i></p>	<p>вул. 3-тя Донецька, 1, кв. 30</p>
<p>Асоціація місцевого розвитку «Велес» <i>Віктор Вальчук</i> Тел./факс: 38 (03322) 5-55-42 E-mail: <i>extrim@lt.ukrtel.net</i></p>	<p>43020, м.Луцьк, вул. Вороніхіна, 8а</p>
<p>«Волинські перспективи» <i>Ніна Пахом 'юк</i> Гаряча лінія: 38 (03322) 5-55-42 Моб.: 38 (050) 690-48-29 E-mail: <i>extrim@lt.ukrtel.net</i></p>	<p>Адреса офіса: 43020, м. Луцьк, вул. Вороніхіна, 8 Адреса для листування: 43005, м.Луцьк, а/с47</p>
<p>Благодійний фонд «Салюс» <i>Олександра Служинська, Мар'яна Служинська, Олена Ковальчук</i> Тел.: 38 (0322) 72-30-27 Тел./факс: 38 (0322) 40-33-62 E-mail: <i>salus@mail.org.ua;</i> <i>maryana@lviv.farlep.net</i> http://www.salus.org.ua</p>	<p>79000, Львів, а/с 320</p>
<p>Західноукраїнський центр «Жіночі перспективи» <i>Люба Максимович, Олена Кальбус</i> Гаряча лінія: 38 (0322) 96-29-62 Тел.:38 (0322) 44-93-21 Тел./факс: 38 (0322) 95-50-60 E-mail: <i>women@women.lviv.ua;</i> <i>lena@women.lviv.ua</i> http://www.women.lviv.ua</p>	<p>79070, м. Львів просп. Червоної Калини, 36</p>
<p>Маріупольська спілка молоді <i>Юлія Мірошниченко</i> Тел.: 38 (0629) 41-87-40, 54-38-51 Факс: 38 (0629) 41-87-40 E-mail: <i>smol@azov.net</i></p>	<p>87532, м. Маріуполь, вул. Італійська, 9</p>
<p>Асоціація платників податків України <i>Наталія Бернага</i> Тел./факс: 38 (0619) 42-62-01 E-mail: <i>appu2007@mail.ru</i></p>	<p>72312, Запорізьська обл. м. Мелітополь, вул. К. Маркса, 20</p>
<p>«Любисток» <i>Маргарита Пархоменко</i> Гаряча лінія/факс: 38 (0512) 47-82-69 Моб.: 38 (097)210-64-49 E-mail: <i>margaritap@ukr.net</i></p>	<p>54055, м. Миколаїв вул. Велика Морська, 45, 3-й поверх</p>
<p>Нікопольська молодіжна організація</p>	<p>53207, Дніпропетровська обл.,</p>

<p>«Сокіл» <i>Анжеліка Близнюк</i> Тел./факс: 38 (05662) 5-21-71 Моб.: 38 (050) 945-28-79 E-mail: sokil@en.net.ua</p>	<p>м. Нікополь, вул. Степана Разіна, 61, кв. 66</p>
<p>«Перспектива» / «Чоловіки проти насильства» <i>Оксана Бойчук / Костянтин Бойчук</i> Тел.: 38 (05549) 4-51-66 Факс: 38 (249) 4-22-04 E-mail: Mav_novaKahovka@ukr.net</p>	<p>74987, Херсонська обл., смт Дніпряни, вул. Коняшиних, 4</p>
<p>«Веселка» <i>Наталя Художник</i> Тел.: 38 (05151) 9-36-31 E-mail: veselkanbug@mail.ru</p>	<p>55600, Миколаївська обл., м. Новий Буг, вул. Леніна, 87</p>
<p>«Верітас» <i>Інна Цобенко</i> Тел.: 38 (048) 714-60-11, 719-31-25 E-mail: inna_cobenko@mail.ru; ngo_veritas@mail.ru http://ngo-veritas.narod.ru</p>	
<p>«Віра, Надія, Любов» <i>Ольго Костюк, Наталя Савицька</i> Гаряча лінія: 38 (0482) 63-33-39 Тел.: 38 (0482) 32-42-24 Тел./факс: 38 (048) 777-25-17 E-mail: semikor@te.net.ua</p>	<p>65011, м. Одеса, вул. Успенська, 53</p>
<p>«Імпульс» <i>Ольга Лунова</i> Тел.: 38 (05632) 6-02-06 Факс: 38 (05632) 6-02-06 E-mail: impuls_pvl@ua.fm http://www.impuls.iatp.org.ua</p>	<p>51400, Дніпропетровська область, м. Павлоград, вул. Рєпіна, 95</p>
<p>ЖІКЦ «Ольвія» <i>Олена Константинова</i> Тел.: 38 (05161) 7-54-35 Моб.: 38 (097) 328-66-98 E-mail: olviaolena@rambler.ru</p>	<p>55201, Миколаївська обл., м. Первомайськ, вул. 9 Січня, 34а</p>
<p>Полтавська міська організація гайдів <i>Ірина Печерська</i> Тел.: 38 (0532) 53-06-92, 53-09-10 Моб.: 8 (050) 404-72-73 Факс: 38 (0532) 61-11-15 (із приміткою «Для Ірини Печерської»)</p>	<p>36007, м. Полтава, вул. Баленко, 11, кв. 78</p>

E-mail: i_pecherskaya_74@mail.ru	
Полтавський центр сім'ї «Родинний дім» <i>Лідія Сафронова</i> Тел.: 38 (0532) 53-09-10, 69-17-39 Факс: 38 (0532) 61-11-15 (терміново) E-mail: familycenter@mail.ru	36007, м. Полтава, вул. Баленко, 11, кв. 78
Центр підтримки громадських ініціатив «Чайка» <i>Тетяна Білковська, Лариса Гунько</i> Гаряча лінія: 38 (0362) 69-00-00 Тел.: 38 (0362) 23-43-48 Тел./факс: 38 (0362) 23-34-57 E-mail: чайка@rivne.com	33018, м. Рівне, вул. Д. Галицького, 16
«Молодіжний центр жіночих ініціатив» <i>Ірина Потапова, Ганна Черноличенко</i> Тел./факс: 38 (0692) 488-57-73 E-mail: ycfi@sevcom.net	99001, м. Севастополь, вул. Брестська, 18а, оф. 511
Жіночий правозахисний центр «Співдружність» <i>Людмила Черняк</i> Тел.: 38 (0652) 25-54-11, 25-64-62 Моб.: 38 (067) 976-76-01 E-mail: sodrujestvo@ukrpost.ua	95000, м. Сімферополь, вул. Карла Маркса, 13/16
КБФ «Центр соціального захисту та допомоги» <i>Любов Гур'єва</i> Тел.: 38 (0652) 25-97-20 Факс: 38 (0652) 25-97-20 E-mail: fond@poluostrov.net http://www.fond.simf.biz	95053, м. Сімферополь, вул. Воровського, 24
«Надія та майбутнє» <i>Антоніна Шеламкова, Ганна Шеламкова</i> Моб.: 38 (066) 792-69-69, 651-56-04 E-mail: shabalin_d@mail.ru	95000, м. Сімферополь, вул. Гоголя, 9, каб. 24
Сокальська агенція регіонального розвитку <i>Ганна Костюк</i> Тел.: 38 (03257) 7-37-66 E-mail: sarr@bis.net.ua http://www.agencija.sokal.lviv.ua	80000, Львівська обл., м. Сокаль, вул. Шептицького, 45
Довіра-МЕТ	40035, Суми,

<p><i>Марина Шорнікова</i> Моб.: 38(066)316-80-28; 38(050)232-55-52 E-mail: dovira-met@mail.ru</p>	<p>вул. М. Лушпи, 39/1, кімн. 2</p>
<p>«Відродження нації» <i>Галина Кравець, Марина Пасічник</i> Гаряча лінія: 8 (800) 505-50-10 (безкоштовно) 527 (безкоштовно) для абонентів КиївСтар, Life:) та МТС Тел.: 38 (0352) 52-63-98 E-mail: galina_kravets@ukr.net</p>	<p>46001, М. Тернопіль, б-р Шевченка, 1</p>
<p>«Веста» <i>Віра Попович, Інна Сабодош</i> Гаряча лінія: 38 (03122) 3-20-91 Тел.: 38 (03122) 5-51-51 Моб.: 38 (050) 542-50-69 E-mail: inna@vesta.uzhgorod.ua</p>	<p>88015, Закарпатська обл., м. Ужгород, вул. Перемоги, 187, кв. 19</p>
<p>МО «Жіноча громада» <i>Ольга Білецька</i> Гаряча лінія/факс: 38 (057) 714-38-50 E-mail: obiletska@gmail.com</p>	<p>61058, м. Харків, вул. Данилевського, 34, кв. 1</p>
<p>«Шлях до життя» <i>Яна Шарун</i> Тел./факс: 38 (057) 719-85-30 Моб.: 38 (050) 576-90-81 E-mail: Yana_Kharkov@mail.ru</p>	<p>61124, м. Харків, вул. Зернова, 536, кв. 73</p>
<p>ХБФ «Мангуст» <i>Євгенія Писак, Алім Писак</i> Тел.: 38 (0552) 27-01-64, 53-51-68 Факс: 38 (0552) 27-90-42 E-mail: ngo_mangust@ukr.net</p>	<p>Юридична адреса:- 73039, м. Херсон, 49 Гвардійської дивізії, 3/83 Поштова адреса: 73021, м. Херсон, проїзд Береговий, 3</p>
<p>ХОЦ «Успішна жінка» <i>Людмила Кум пан, Олена Микитась</i> Гаряча лінія: 38 (0552) 26-35-63 Тел./факс: 38 (0552) 42-37-65 E-mail: admin@business.kherson.ua</p>	<p>73000, м. Херсон, вул. Чекистів, 2, кімн. 17</p>
<p>«Чоловіки проти насильства» <i>митро Федорінов</i> Тел./факс: 38 (0552) 51-69-13 Тел.: 38 (0552) 51-69-14, 44-25-73 E-mail: magainstviolence@mail.ru</p>	<p>73002, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 108, кімн. 13</p>
<p>Благодійний фонд «Карітас» УГКЦ / Есперо</p>	<p>29000, м. Хмельницький, вул. Шевченка 34, оф. 314</p>

<p><i>Оксана Устинова, Вадим Яцишен</i> Гаряча лінія/факс: 38 (0382)61-63-71 E-mail: ksena_caritas@ic.km.ua; n_ksena_espero@ukr.net</p>	
<p>Черкаський жіночий центр <i>Вікторія Кузьміна</i> Тел./факс: 38 (0472) 35-20-57,45-56-34 E-mail: mosti@megastyle.com; yazhinka@yahoo.com</p>	<p>18002, м.Черкаси, вул. Гоголя, 250, кімн. 68</p>
<p>ЧОГМО «Сучасник» <i>Ельвіра Мручковська, Олена Міллер</i> Гаряча лінія: 38 (0372) 58-55-96 Факс: 38 (0372) 52-04-36 E-mail: elya@utel.net.ua http://www.suchasnyk.org.ua</p>	<p>58000, м. Чернівці, вул. О. Кобилянської, 55, оф. 2а</p>
<p>Чернігівський громадський комітет захисту прав людини <i>Тухан Едієв</i> Тел./факс: 38 (0462) 62-53-81 E-mail: info@protection.org.ua http://www.protection.org.ua</p>	<p>14000, М.Чернігів, вул. Горького, 57/1</p>

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Навчально–тематичний план спецкурсу.....	7
Розподіл навчально-тематичного плану спецкурсу за модулями.....	8
Розділ 1. Зміст і джерельна база лекцій.....	9
Розділ 2. Плани семінарських занять.....	16
Розділ 3. Зміст завдань для самостійної роботи студентів.....	31
Перелік орієнтовних питань зі спецкурсу, що виносяться на залік.....	39
Короткий термінологічний словник.....	42
Додатки.....	57
Додаток А. Існуюча система протидії торгівлі дітьми в Україні.....	57
Додаток Б. Загальна декларація прав людини.....	58
Додаток В. Історії потерпілих від торгівлі людьми.....	66
Додаток Д. Зразки оголошень з пропозиціями поїздок за кордон.....	74
Додаток Е. Рольова гра «Як влаштуватися на роботу».....	75
Додаток Ж. 10 міфів про торгівлю людьми.....	81
Додаток З. Перелік організацій, які працюють у напрямі протидії торгівлі людьми	89

ДЛЯ ПОДАТОК

Методичне видання

Лемко
Галина Іванівна

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ
ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

*Методичні рекомендації
для студентів спеціальності 7.010105 – соціальна педагогіка*

В авторській редакції

Здано в набір_____. Підписано до друку _____
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура «». Умовн. друк. арк. 6,3. Наклад 300 прим.